Til mine Sønner.

Fortællinger om

Min fædrene og mødrene slægt

samlede

på grundlag af optegnelser, dagbøger og breve

af

Aage Barfod.

Indhold.

I Del.

Min fædrene slægt og fars liv, til han møder mor.

	Side
Jens Barfod til Sædding storgård	1
Borgmester Hans Pedersen i Assens	4
Provst Hans Peter Barfod	6
Christian Severin Barfod	9
Hans Peter Barfod	14
Hans Barndom	14
- - første besøg på Nørre Vosborg .	17
- - skolegang i Nykøbing	18
Exam. juris	25
Ophold hos Svanenskjolds	26
Redaktør af "Aalborg Posten"	3o
1864	31
Hans liv i Aalborg	35
Biskop Kierkegaards hus	48
Søren Kierkegaards efterladte papirer. . . .	51
Hermann Gottsched	6o
Faster Anna Barfod	65
Jens Ivar Barfod	7o
Lauritz Barfod	72

Til mine sønner

Min fædrene Slægt og Fars liv, til han møder Mor.

Den første Barfod, vi kender navn på, er Jens Barfod til Sædding Storgård ved Varde, der blev adlet 13. april 1455 af Kong Christiern den I. på forbøn af sin svoger Hr. Thyge Therkelsen, Kannik i Ribe.

Dette, at Slægten var eller havde været adelig, var mig i min barndom en kilde til en vis selvfølelse. - Jeg husker endnu, hvorden far viste os vaabnet - en bar fod i blåt felt, og på hjelmen to korslagte bøffelhorn et hvidt og et blåt - i Adelsårbogen fra 1885. Det gik imidlertid ret snart op for mig, at det adelskab var ikke stort at prale af. Det byggede ikke på nogen stor bedrift eller fremragende virksomhed, men på denne svogers indstilling og var yderligere - efter traditionen - betaling for et lån, som den gamle bonde på Sædding Storgård havde ydet kongen.

Traditionen skriver sig fra historikeren Frederik Barfod, hvis søn, pastor Frederik Birkedal-Barfod har fortalt den i Meddelelser[1] fra den slægtsforening, der blev dannet i begyndelsen af tyverne i dette århundrede, men som gik ind efter en halvsnes års forløb af mangel på tilslutning; man kan samles om mange fælles interesser, men ikke blot om et navn.

Der fortælles følgende:

"Christian den I var i bestandig pengeforlegenhed; han bar jo

1) Meddelelser fra slægtsforeningen Barfod-Barfoed. 1924. No. 1.

tilnavnet: "den bundløse taske". Han skyldte alle og enhver penge. Saaledes havde også Jens Barfod lånt ham en del,som han ikke så udve til at betale tilbage. På en af sine rejser på gæsteri omkring i landet, kom han også til Ribe og skulde derfra til Jens Barfod på Sæddinge Storgård. Under en samtale i Ribe med Kanniken Tyge Terkildsen beklagede han sig derover og udtalte, om ikke Hr. Tyge kunde give ham et råd til at komme over denne vanskelighed. Tyge foreslog da kongen at ophøje Jens Barfod i adelsstanden og på den måde få gælden slettet. Kongen gik ind derpå.

Da han nogle dage efter sad bænket hos Jens Barfod, sagde Kongen: Hør, Barfod, jeg skylder dig jo en del penge; men jeg kan ikke betale dig nu. Men kunne vi ikke ordne det således, at jeg giver dig et adelsbrev, og så sletter du gælden? Det gik Barfod ind på. Og Kongen sagde da: "Så må du tage et nyt navn og få tegnet dig et våben." Da gav Barfod Kongen det stolte svar: "Mit navn er gammelt i landet og kendt og agtet længe,før Deres Nådes slægt blev det. Er mit navn ikke godt nok til Deres adelskab, så kan Deres Nåde beholde Deres adelskab,og jeg beholder mit navn." Kongen måtte give efter. Og da Barfod så skulde lade sit våben tegne, lod han sætte en bur fod (egentlig et bart ben) i skjoldet.

Fader (- d.v.s. historikeren Frederik Barfod) fortalte, at allerede under dronning Margrethe var Barfoderne en agtet slægt, som spillede en vis rolle."

Jeg har gengivet historien, som den er fortalt; dens rigtighed ved jeg intet, der bestyrker, men den kan jo selvfølgelig være fortalt fra far til søn i mange slægtled. I hvert fald spreder den ikke større glans over slægten eller dens adelskab (jeg synes heller ikke, svaret var så særlig "stolt", stoltere vilde det have været, om han havde afslået at købe sig adelskab på den måde);

det væsentligste, man her kan fæstne sig ved, er, at slægten allerede var gammel - d.v.s. var sig bevidst som slægt - på Christiern I's tid og kendt under dronning Margerthe. - Om der ligger noget virkeligt til grund for denne antagelse, ved jeg imidlertid heller ikke, men Fr. Barfod var dog en så omhyggelig personalhistoriker, at han vel har haft noget at bygge på.

Det erhvervede adelskab kunne imidlertid ikke håndhæves, og efter nogle generationer var det bortfaldet - jeg er altid gået ud fra, at dette hang sammen med krigsførelsen til hest, som slægten ikke kunne præstere, men om dette er rigtigt, ved jeg ikke; hævde sit adelskab kunde den i hvert fald ikke, og givet er det, at medlemmer af slægten snart giftede sig med uadelige. Dermed gik efter en bestemmelse fra slutningen af det 16de århundrede adelskabet tabt. Dette hævdes af A. Bricka som afgørende over for professor Christen Thomsen Barfoed, der ønskede adelskabet anerkendt, for at medlemmer af slægten derved kunne få ret til indskrivning af ugifte døtre i Vallø; han tilhørte mandslinien og kunde derfor med rette påberåbe sig adelskabet, da nedstamningen fra Jens Barfod kan oplyses.

Jeg har selv set våbnet udskåret i den øverste mandsstol i Nørre Nebel kirke ved Varde, da jeg engang på en cykletur kom der forbi. Det var Laurids Barfoed, der vistnok var sønnesøns søn af Jens Barfod, der i 1576 lod denne deforme klumpfod skære i kirkestolen; på kirkestolen står "Anne Laurits Koon anno 1576"; hun har jo sikkert været uadelig.

På en rejse til Ribe så jeg tilfældigvis navnet Iberus Canuti Barfod udskåret i en af kannikestolene i Domkirken; det må være den Ib Knudsen Barfod (1645-1705), der blev student fra Ribe 1668, der som pebling har prentet navnet under en særlig langstrakt prædiken.

Et grundskud måtte min adelsfølelse få, da jeg fik at vide, at den gren af slægten, som jeg tilhører, nedstammer fra borgmester Hans Pedersen i Assens, der blev gift med Else Katrine Barfood, og hvis børn blev døbt Barfoed.

I den stamtavle, som pastor Fr. Birkedal-Barfod udgav i 1925, er det anført (side 65), at det fortælles, "at Admiral Barfod, som stod Familien meget nær (baade han selv og hans Sønner stod Fadder til flere af deres Børn) havde udvirket hos Fr. IV, at Børnene fik Barfod-Navnet, og at de immatrikuleredes i Slægten som ægte Barfoder".

Hvad der ligger til grund herfor, ved jeg ikke. L. F. la Cour, der i sit Hæfte "Bidrag til Barfod og la Cour Slægternes Historie" gør udførligt rede for, hvad der findes af historisk kendt om slægten Barfod, har dem ikke denne historie. Jeg har selv søgt i Rigsarkivet at finde noget derom, men "Fynske registre", til hvilket jeg blev henvist, og som jeg gennemså for årene 1724-42, havde intet derom; derimod fandt jeg Hans Pedersen udnævnelse til borgmester i Assens 1728. Jeg vil derfor mene, at var der et kongeligt reskript, måtte det have været at finde der. Jeg er nærmest tilbøjelig til at tro, at der ikke er noget om dette, og det er også givet, at disse efterkommere af Hans Pedersen aldrig af de Barfoeder, der nedstammer fra Else Katrines brødre er regnede for rigtige Barfoder, men hvordan det end er med den kgl. tilladelse for Else Katrines børn, har disse og deres efterkommere nu båret navnet i 200 år, og der er vel heller ingen nu, der vil bestride deres lovlige Ret hertil.

Navnet skrives nu Barfoed eller Barfod - det gamle adelsbrev har begge skrivemåder - men det var vistnok Frederik Barfod, der

af en vis purisme kastede "e"et bort, og min far og hans brødre gjorde det samme, men både min farfar og min oldefar skrev sig Barfoed. Det naturlige havde nok været at følge denne retskrivning, som størsteparten af slægten bruger, men spørgsmålet er ikke af så stor betydning, at der er grund til at gøre forandring for deres vedkommende, som har fulgt den nyere form, som jeg og mine søskende.

Hans Pedersen og Else Katrine Barfood er mine tip-tip-oldeforældre. Han var født 1696 og døde 1743, medens Else Cathrine var født 1700 og først døde 1776. Medens han som borgmester var en anset mand, der velogså sad ganske pænt i det - han blev begravet i den nordre Gang i Assens Kirke - levede hun i de 33 år, i hvilke hun overlevede ham, i meget trange kår; hun var, oplyser Fr. Birkedal-Barfod i den ovennævnte Stamtavle, også et meget vanskeligt menneske at omgås, bestandig misfornøjet og klagende. Hun døde under et ophold hos sin søn Peter på Møllegnap i Kjerte sogn og blev 29. april 1776 "hæderlig begraven udi Kjerte Kirke". Min tip oldefar Kristen Hansen Barfoed var deres 3die barn; han blev født 1730. Han mistede sin far, da han var 13 år, og levede som student i yderste fattigdom i København. Han blev student 1748, men måtte på grund af fattigdom leve som huslærer på Fyen til 1751. Da han kom til København, fik han og hans broder bolig på regensen, men de havde ikke andet at leve af end at "bære lig". Han kom dog i Tanker om, at der var et lille legat, et støvlestipendiun, på 5 Rigsdaler, som uddeltes af den teol. professor J. P. Bang. Han opsøgte derfor denne, der fik ondt af ham og straks udbetalte ham legatet i småpenge, fordelte i 5 tutter. Ved eftertælling hjemme opdagede Barfoed, at han havde fået for me et, der var en seks-

skilling i stedet for en toskilling i een af tutterne, og han gik tilbage til professor Bang, der først blev ærgerlig, men så slog om, lod han beholde seksskillingen og yderligere belønnede hans ærlighed med 5 rdl. af sin egen lomme. Da han gik hjem med denne rigdom, kom han forbi et hus, hvor der solgtes sedler til et hamburgsk tallotteri, og han tog en seddel. På denne vandt han en ikke ubetydelig sum, som sammen med regensen hjalp ham igennem studentertiden.

Seksskillingen beholdt han som sin "lykkeskilling", den gik i arv til min oldefar, der overlod den til Frederik Barfod, hos hvem den er blevet borte. Christen Barfod fik sin eksamen i 1756 med non og døde 1785 som præst i Lyngby og Albøge, hvor hans søn senere blev præst. Hans eneste søn er min oldefar, Hans Peter Barfoed, der fødtes 15. febr. 1770. Om ham skriver Bjørn Kornerup i biografisk Leksikon (1933) følgende: "B. blev student fra Viborg 1789, cand. theol. 1792 og S. år kateket ved St. Nicolai Kirke i Kbhvn., hvis brand han oplevede 1795. 1796 blev han sognepræst i Branderup, hvor han forgæves søgte at få opre tet et seminarium for Sønderjylland, og 1808 forflyttedes han til Lyngby og Albøge ved Grenå. Her lykkedes det ham 1713 at få oprettet et seminarium, hvis første forstander han blev. Dets formål skulle være rent praktisk: at uddanne bønder til lærere for bønder uden at hæve dem ud af bondestanden. 1821 fik B. rang med amtspræster, og 1822 forflyttedes han til Fakse, hvor han 1828 tillige blev provst i Fakse-Stevns og Bjeverskov herreder. To gange afslog han tilbudet om en bispestol. B. var en livlig og begavet personlighed, udrustet med stor arbejdskraft og virketrang. Særlige evner besad han som pædagog og administrator. Efter sin søn Frederik B.s vidnesbyrd var han "i sit livs

middag inderlig gennemtrængt af tidens rationalisme". Herpå tyder også nogle særskilt udgivne prædikener fra tiden 1808-32, der afspejler en forkyndelse, som på almindelig rationalistisk vis samler sig om tanken om Guds forsyn og om morallæren. De tegner tillige billedet af en mand, der var varmt patriotisk interesseret. I slutningen af sit liv skal B. under påvirkning af en af sine sønner have nærmet sig en mere positiv kristendomsopfattelse; Ridder 1836." Han døde som provst i Fakse den 14. november 1841. Han var 3 gange gift; første gang med sin oldemor Marie Catharina Hjorth (f. 1776, d. 1816), anden gang med Christine Charlotte Guldberg (f. 1777, 1826), hun havde tidligere været gift med degnen i Odder Jørgen la Cour og havde med ham 5 sønner, således at den samlede børneflok, da min oldefar havde 7 sønner i sit første ægteskab blev 12 sønner, hvortil kom en 13de, som hun fik med min oldefar.

Allerede året efter hendes død ægtede han i 1827 sin 30 år yngre søsterdatter Christiane Elisabeth Priergaard (1800-1887), der var jævnaldrende eller yngre end hans ældste børn, og dette var det, som det synes, ikke helt let for disse at affinde sig med. Med denne sidste kone havde oldefar 4 børn - den sidste født i 1840, da han var 70 år - men de 3 døde som små, og kun een Teofilus Eliesar Trolle Barfod (1831-1896) blev voksen og overlevede faderen.

Den mest bekendte af alle provst Barfoeds mange børn og den ældste, der har gjort sit navn bekendt i videre kredse, var historikeren Poul Frederik Barfod (f. 7. april 1811, d. 15. juni 1896); der findes en levende skildring af ham af Richardt Petersen, men interessantere er hans egen bog: "Et livs erindringer", der efterlader indtrykket af en ikke sædvanlig og meget sympatisk person-

lighed. - Den for øjeblikket berømteste Barfod er dog nok hans brodersøns søn, journalist Viggo Barfoed, "Erhvervet" (han var søn af Hans Ulrik Møller Barfoed (1862-1922), der var præst i Nørre Tranders og igen var søn af den ovennævnte Teofil Barfoed, der også var præst, sidst i Tommerup på Fyen.), der ved sin sjældne evne til i et vers hver dag i forskellige aviser, sidst i "Berlingske Tidende" at skildre dagens begivenheder med en ofte blændende sikkert truffet pointe skabte sig et navn og et publikum over hele landet.

Provst Hans Peter Barfoeds børn var:

1) Christen Hansen (1798-1868) Prokurator. Forpagter af Rongegård. Kancelliråd.

2) Hans Christian Theodorus (1799-1878) Præst sidst i Kippinge-Brarup. (Far til Adolf Johan Hugo, Birkedommer - Magnus Barfoeds far - til Viktor, rittmester, far til Orla og Aage Barfoed.

3) Magnus Kruse (1801-1858) Præst sidst i Arninge, - hos hvem far boede i sine barndomsår.

4. Christian Severin (1804-1857) var forfar.

5. Georg Lauritz (1805-1888) Prokurator, far til Laura, som far omtaler, og som blev gift med Gotsche.

6. Dødfødt datter (1810)

7) Poul Frederik (1811-1896). Historikeren, far til lægen Hans Peter (1843-1926) og fl. andre, bl.a. Agathe (1845-1929), der blev gift med Jørgen la Cour (1838-98), Lyngby Landbrugsskole, og Frederik (1848-1928), udgiver af stambavlen.

8) Peter Marius (1813-1869), Præst sidst i Lille Lyngby og Ølsted, far til Gustav, provst, der først som præst i Skevinge.

9) Dødfødt søn (1816).

(Disse var alle børn af den første kone, der døde i barselseng med den sidste dødfødte søn).)

10) Immanuel (1820-1896). Provst, sidst præst i Vaabensted, far til Anna, der blev gift med Clemens Petersen, Andreas, Kristen og Benjamin, der alle døde som præster.

(Det var det eneste barn med hans anden kone, Christine Charlotte Guldberg - tidligere gift to Gange.)

11) Conrad Carl (1829-30).

12) Teofilus Eliesar (1831-1896). Præst, sidst i Tommerup på Fyen, far til Hans Ulrik, præst sidst i Nr. Tranders, der var far til Peter ("Bror Mika") og Viggo ("Erhvervet").

13) Marie Charlotte (1833-35).

14) Benjamin (1840-46).

(Alle børn af den sidste kone, Christiane Priergaard.)

Min farfar, Christian Severin Barfod, hører til de mindst fremtrædende af min farfars børn; jeg ved meget lidt om ham udover de tørre fakta, der findes i den stamtavle, som Fr. Barfod udarbejdede til "Brylluppet i Arninge" 1954; jeg husker ikke, at min far eller faster nogensinde fortalte noget om hans eller deres barndomshjem i det hele.

Han er den eneste af alle Oldefars sønner, som ikke fik nogen akademisk uddannelse, - af de andre var 2 prokuratorer, 5 præster og Fr. Barfod, der aldrig fik nogen embedseksamen, var jo i høj grad en studeret mand. At der blev sørget så dårligt for min far-

fars uddannelse, hænger måske sammen med, at han havde ganespalte ved fødselen - jeg kan også huske, at faster talte om, at hans tale var vanskelig at forstå - noget som der den gang - han blev født 13. august 1804 - ikke kunde gøres noget ved. Han blev i 1845 underkastet en operation på Fr. Hospital, der skulde bøde på hans utydelige tale; når man betænker, hvad det på den tid, hvor man ikke kendte bedøvelse, har betydet for ham, må man tænke med medfølelse på den stakkels mand. Fra sit 15. år kom han i handelslære i Aarhus og Grenaa, og han blev svend 1. juli 1826; derefter blev han handelsbetjent hos tobakspinder Kastrup i København, hvor han var fra maj 1827 til maj 1833. Den 1. oktober 1833 nedsatte han sig som købmand i Køge, og her giftede han sig 26. marts 1834 med Johanne Marie Grouleff (f. 20. sept. 1810), datter af landinspektør, landmåler Jens Grouleff (f. 1762, d. 1818) og Anna Marie Smollerup (f. 1772, død 1844); allerede 11. maj s.å. blev min far, Hans Peter Harfod født - jo nok lidt tidligt, og dette har vel heller ikke været velset hos provsten. Det var vistnok en meget lille købmandsforretning. - jeg husker at fotografi er et lille hus med smårudede vinduer, bag hvilke nogle kopper og glas stod på hylder[+], - og det gik heller ikke godt; 21. august 1838 måtte han hæve handelen, da han gik fallit. Han vedblev dog at bo i Køge til foråret 1840, da han flyttede til København og igen blev handelsbetjent, først hos sin gamle principal, Kastrup, der altså nu have haft en vis godhed for ham, senere hos Købmand Rock på Vestergade. 3. juni 1846 blev han konstitueret som toldbetjent i København, men allerede 12. juli s.å. blev han afskediget på grund af sin utydelige tale. Han under-

---

+) Dette fotografi må dog være taget længe efter, at min farfar opgav sin forretning i Køge, da fotografering jo først blev almindelig langt senere.

kastede sig så den ovenfor omtalte operation, der må have haft en heldig virkning på udtalen, idet han 14. februar 1846 blev konstitueret som toldbetjent i Rødby, hvortil familien derefter flyttede. Han gik af ved "reduktionen" 25. marts 1851, hvorefter han blev edsvoren mand ved toldvæsnet i Næstved, - i et petitum til dansk juridisk eksamen kalder far ham "toldofficiant", - og han døde her 23. januar 1857. Fader skriver i den billedbibel med Doré's billeder - som vi havde hjemme, og som nu er døtrenes:

"1857, den 23. Januar, en Fredag Middag Kl. 12½, døde min Fader, forhenværende Kjøbmand (i Kjøge), forhen Toldbetjent (Kbhvn., Rødby og senest i Næstved) Kristian Severin Barfoed (f. i Brandrup 13/8 1804). Han døde af Brystsyge og begravedes paa Næstved Kirkegaard den 30/1 1857. (Min Plejefader, Præst Magnus Barfoed holdt Ligtalen)."

Der findes intet billede af ham, men kun en silhouet, der viser en smuk kraftig profil; hvorvidt det ligner, ved jeg ikke. Jeg mener at huske, at det blev sagt, at den er klippet af brøderen fr. Barfod, men jeg gad vide, om den ikke snarere skyldes halvbroderen Karl la Cour - Halvbroder er ikke rigtigt; de var jo "sammenbragte børn" - der var en dygtig silhouetklipper, så dygtig, at han og Fr. Barfod kunne basere en rejse i Holsten for en del på indtægterne ved hans silhuetklipperi*).

Som pendant findes ligeledes en silhuet af min farmor med højt opsat hår, men uden kappe; silhuetten er vel altså klippet, før hun blev gift; af hende findes der imidlertid også fotografier fra hendes senere år.

---

*) Richardt Petersen: Fr. Barfod side 32 flg.

Far og Søster fortalte aldrig noget om deres Mor eller deres Barndomshjem, og jeg mener, at dette for en dels skyldes, at Far egentlig aldrig følte sig stående sin Mor rigtig nær. Jeg kan her kun bygge på, hvad Far i sine Breve til Mor, lige før og i Året efter deres Forlovelse skriver om hende, - disse breve er i det hele den bedste kilde til kendskab til Fars barndom og ungdom.

16. sept. 1866 skriver han: "Min Moder er, som det vil kaldes, en simpel Kone, uden ualmindelig "Dannelse"; hendes Dannelse ligger i et trofast Moderhjertes lykkelige Kærlighed til og altfor store - om end tilgivelige - Stolthed over sine Børn - Hun bor i en Enkestiftelse i Kjøbenhavn."

17. oktober s.å. i et brev, hvormed han sender fotografier af sine slægtninge og venner, skriver han:

"Her er nu først min rare, trofaste Moder, hærdet i Fattigdom (ligefrem Trang) og en ydmyg Kvindragerinde, som er glad ved sine Børn, som hun ser op til, fordi hun synes, hun har baaret dem saalangt, at de er fløjet hendes Udvikling langt, langt forbi: Hver Ugedag har hun Brev fra mig, jeg fra hende. . . . Hun har slidt og slæbt for os Børn - Fader gik fallit og havde intet; hun har haft en stilling, indeluttet Ungdom i Abel Kathrines Stiftelse i Kbhvn, nær en gammel Tante (hvis De nogensinde kommer der forbi, vil De finde et enestaaende Træ i en Krog ved Stiftelsens Kirke; det har Mor plantet som halvvoksen Pige), hendes Liv gik hen ved Naalen - hun var vant til Arbejdsomhed; Nat og Dag trællede hun for os ved Naalen og paa anden Maade - Hun var Far en trofast Støtte til det sidste. Hun er iøvrigt ikke saa gammel, kun 56 Aar."

4. September 1867 skriver han: "Min Moder savner saa mange Forstaaelses Forudsætninger, hun og jeg er saa grundforskellige,

saa nogen dybere, inderlig Samlivsglæde er vanskelig mellem os. For hende er det et ydmygende Savn - for mig ligeledes et Savn - "

Far omtaler i et Brev til mor (6. sept. 1867) at farmor har skrevet til ham: "Hils Din Marie og hendes kærlige gode Moder fra mig. Jeg ved og erkender saa godt, at jeg staar saa langt under andre mere begavede til at stille mine Tanker frem og kan ikke altid sætte mine Ord saa godt frem - - - ."
Egentlig ganske rørende, man ser, hvordan mindreværdsfølelsen har fået helt overhånd, så man synes, det er synd, at hun skal føle dette over for sine børn.

Far skriver dog 18. november 1867: "Mor skriver bestandig, at jeg har været hende en kærlig Søn."

Men 6. November 1867 skriver hun: "Jeg kun i Grunden meget naturligere kartegne din Moder og Fru Hoff og Tante Emilie (Onkel Frederiks kone) end min egen Mor, det gør mig bitterligt ondt, men det er saaledes."

Hermed er jo nok sagt, hvad der kan siges om denne sag. Mor fortalte ikke så meget om sin svigermor, men så vidt jeg husker, sagde hun dog noget om, at hun var lidt trættende med sine stadige spørgsmål. Efter Mandens død, da hendes yngste søn Lauritz kun var 12 år, levede farmor altså kummerligt af syning. Hun boede en kort Tid - måske dog fra 1858-1860 hos far i Nykøbing, men allerede i 1860 fik hun - 50 år gammel - fribolig i Tresohows Stiftelse på Christianshavn; hun flyttede i sine sidste år sammen med datteren Anna, der i 1872-76 havde pensionat på Frederiksberg, og her døde farmor 30. april 1874 - ikke mere end 64 år gammel.

I mine bedsteforældres ægteskab fødtes 5 børn, - de sidstfødte var et tvillingpar, af hvilke den ene - en datter - døde 3

måneder gammel. De andre 4 blev alle voksne og gamle; det var Hans Peter, født 11. maj 1834, Anna Marie Adelaide, født 24. maj 1836, Jens Ivar, født 1. januar 1840, og Laurits Christian, født 17. april 1845.

Den ældste var min far. Det var i det hele et hjem med meget små kår, og farfars brødre måtte hjælpe; derfor kom far som 10-årig i huset hos sin farbror, Magnus Kruse Barfoed (1801-1858), gift med Sofie Friergaard. Han var på den tid præst i Ryde og Nandbjerg ved Holstebrokanten (Hjerm-Ginding Herreder), men blev 21. april 1848 præst i Arninge, hvor han blev til sin død. De havde ingen børn, men adopterede en søsterdatter af konen, Sophie, der senere blev gift med sin fætter, Adolph John Hugo Barfoed (f. 1827, død 1895), der senere blev herredsfoged i Skern og var far til Magnus Kruse Barfoed, der endte som dommer i Odense, men som i sin skoletid boede hos mine forældre i hospitalet i Aalborg, - det var ved deres Bryllup 1854, at Frederik Barfod udarbejdede den ovenfor nævnte stamtavle "Festprogram til Bryllluppet i Arninge", hvorpå en del af disse oplysninger er bygget.

Om dette ægteskab skriver far til mor (4. sept. 1867):

"Min Søster paa Læsø (Plejesøster du) - hun er vist ellers ikke meget lykkelig, for hendes Mand, min Fætter, Birkedommer Barfoed, er nok noget Hustyran, hidsig, brutal, uden Gud o.s.v."

Om fars ophold hos Onkelen kan jeg ikke huske, at far fortalte ød meget, kun at han blev sat til at rense onkelens piber, og derved fik en så uovervindelig modbydelighed for tobak, at han aldrig selv røg. Det forekommer mig også, at der var en historie om, at han, da onkelen var sengeliggende og ikke kunne røre armene, skulle sidde og passe kortene for ham, når han spillede l'hombre

med naboprøsten, der kom på besøg, men dette står dog ganske dunkelt for mig.

Af fars breve til mor fremgår imidlertid, at disse år i Onkel Magnus Præstegård var en trang tid, uden kærlighed og forståelse fra plejeforældrenes side. 7-8 oktober 1866 skriver han: "Jeg har fra min barndom (der var nogle år, hvor jeg ikke dandsede paa Roser - jeg var i et Hjem, hvor man grundigt misforstod mig, saa jeg følte saa dyb en Smerte, jeg kunde næsten kalde det Fortvivlelse, som noget Barn vel kunde lide under) . . . . haft i mig en dyb Trang til at bøje mig mod, længes efter og faa Lov til at gengælde Kærlighed . . .

29. Juni 1867: "Mens jeg var Barn, kendte jeg næppe Gud - før min Konfirmation gik jeg i nogle år, borte fra mine Forældre, en Del Sorg og Savn igennem - dengang mindes jeg, at jeg tyede til Gud paa mine Knæ i Bøn og Paakaldelse - nogle enkelte Salmevers glædede eller drog mig, - saa kom der igen tunge, tomme, mørke Tider - fulde af aandelig Forvildelse, saa lærte jeg i København (hos Fr. Barfod), hvad et kristent Familieliv vil sige."

25. August 1867 . . . . Jeg skrev til min Mor og til min Plejemor Tante Sofie (Præsteenken fra Ryde, som i min Barndom slet ikke forstod mig eller holdt af mig) - - - - Han er blevet holdt strengt og koldt i dette hjem; hans bedste tid var besøg i Sal præstegård, hvor pastor Buchhaves søn Vilhelm var hans bedste ven.

26. August 1867 skriver han (om rejsen fra Vesborg) "Banetogsturen var rigtig dejlig - jeg saa (med mange Tanker i Sindet) paa min Barndoms Egn: Ryde Kirke, Præstegaarden med dens tre Skorstene. Rydhaves Spir over Skoven" -

26. Oktober 1867: "Det morer mig, at Du kommer til Sal Præstegaard,

mine gamle Leges Skueplads. . . Nede i Haven var ved Indgangen i mine Drengeaar et lille Jordhus, som jeg var med til at bygge. Paa Kirkegaarden ligger min Ven Vilhelm Buchhave . . . . Det er 19 Aar siden jeg var der som Dreng."

29. Oktober 1867: . .(Han sporger, om Mor har set efter Vilhelm Buchhaves Grav, om den er vel holdt, og fortsætter) "Vilhelm Buchhave var en livlig, brunkrøllet Dreng - ja, de Spektakler, han kunde hitte paa, naar vi laa sammen (han, Broderen Frederik og jeg) i Gæstekammeret, var temmelig voldsomme, og Moderen og Faderen morede sig altid over os. Jeg var altid glad ved at komme der; thi hjemme i Ryde blev jeg holdt temmelig - ja altfor strengt og fjernt fra Kærlighed, her følte jeg, at de holdt af mig (jeg blev der betragtet som et Slags Geni - jeg mener med Urette, men de gjorde altid lidt af mig). Jeg mindes godt, at jeg lavede mine første bevidste Vers ude i et træ ved Dammen, hvad der stod i dem, ved jeg ikke - - - - Madam Buchhave var mig en kærlig Veninde. - -

(Vennen kommer så med i krigen 64 og sårres ved Preussernes overgang til Als.)

"Vilhelm Buchhave var forlovet. Da hans Veninde fik Bud om, at han var haardt saaret (ved Fjendens Overgang til Als), rejste hun til Sønderborg, men kom for silde; han var død og begravet. Hun havde en stærk Sjæl, fik med megen Anstrængelse Liget gravet op for at hjemføre det til Sal Kirkegaard, men i den Tid kunde alt ikke ske med tilbørlig Omhu, og hun vilde dog være vis paa, at hun virkelig fik hans stakkels Levninger med. Saa havde hun Mod og Styrke til at lade Kisten aabne for selv at se, at hun havde ham med - det var ham, og hun (og hans Broder) rejste saa nordpaa med den sørgelige Fragt. Anden Gang blev han saa jordfæstet paa Kirkegaarden i sit

Barndomshjem - hans gamle Fader begravede ham for Aaret efter selv at lægge sig til Hvile ved Sønnens Side - - -"

Senere skriver far, at Tante Sofie nu holder meget af ham og angrer sin hårdhed imod ham i hans barndom, men i det hele er det et trist billede man får af tiden i Ryde.

Underligt nok har han herfra - i 12-års alderen - gjort en udflugt til Nørre Vosborg, som han beskriver i følgende brev til farmor af 4. august 1846 (efter en afskrift i fars dagbog; parenteserne er af hans senere forklaringer):

"Forrige Tirsdag (altsaa 28. Juli 46) begyndte min Sommerferie, og jeg fik Lov til at gaa over at besøge Sofie samme Dag (nemlig hos Forvalter Jespersen paa Mosgaard). Om Torsdagen (d.v.s. 30/7) skulde Jespersens til en Gaard, Nørre Vosborg kaldet, som han er Bestyrer over, da Hjeren, Proprietær Tang er rejst udenlands med sin Kone og ældste Datter (altsaa Frøken Kirstine); der er han to Dage om Ugen, Torsdag og Fredag, og han tog nu Rasmus (d.v.s. Sønnen) og mig med. Vi rejste fra Mosgaard Kl. 3, og Kl. 7 var vi paa Vosborg. I kan tro, saa yndig en Gaard, det er, og tillige saa godt befæstet, som nogen Herregaard kan være, ti baade Grave og Volde er den omgivet af; paa Volden ligger Kanoner, rigtignok ikke store, men dog brugelige. Paa Volden ere to Flagstænger, med hvilke de flage, naar der er Fremmede, og skyggefulde Alleer og store Lysthuse gennemkrydse Haven paa det smukkeste. Især tiltrak en Mosgrotte sig min Opmærksomhed, udvendig saa den ud som en stor Bikube, men indeni var den overtrukken med Mos; tre Have omgive Godset (en Misforstaaelse eller Sludder - skal være "Gaarden"), og det er stort, ti foruden Herregaarden med Mark, Ager og Eng hører endnu et stort Teglstens- og Brændevinsbrænderi, en Vandmølle og et Lakse-

fiskeri til. Er det ikke en Herregaard, der kan sige Sparto; det synes jeg rigtignok! Vi fik nu Lov til at spise lige saa meget, vi vilde, af Havens Frugt, og vi var ikke sene med at faa vore Ben flyttede ind i Haven, der fik vi nogle Hindbær, baade røde og gule, at se - ja, de vare saa store som Tuoeg, saa saftfulde og saa søde; jeg ønskede ogsaa, at gid jeg havde haft et Pund hjemme hos Jer. Der er saadan en yndig Indkørsel til Vosborg; man kommer igennem et helt Taarn, paa hvilket der er et Ur, som slaar. Ligesom vi var færdige til at rejse, begyndte det at tordne og lyne, saa det var et forskrækkeligt Guds Vejr, og det gav Ekko i de høje Huse og Træer, saa det gik ieen Guddommelighed. Skade gjorde det da ogsaa; der brændte en Lade af og en Gaard. 100 Faar og 5 Svin (Fader tilføjer: "Ved at gennemgaa Aalb. St.de (Stiftstidende) for 1846 fandt jeg en Meddelelse efter Ringkøbing Avis, at Lynet den Dag antændte og afbrændte Gaarde i Lemb og Ho.)

Det er egentlig et udmærket velskrevet Brev fra en 12 års Dreng, og ganske pudsigt, at han glæder sig over ganske de samme Ting, som glædede os som børn - blot var vi der ikke i hindbærtiden, og jeg mindes i det hele ikke hindbær i forbindelse med Vosborg sommerferien, det var Stikkelsbær, vi fraadsede i.

Den Ros skal onkelen imidlertid have, at han sørgede for, at far lærte noget, idet han satte ham i Nykøbing Katedralskole. Dette skete snart efter fars konfirmation, der fandt sted i april 1848 - vel sagtens i Ryde, idet far i september s.A. kom i katedralskolens 4de klasse. I Brev til mor (17. oktober 1866) skriver far: "Min Skoletid er det mig en Gru at tænke paa", idet han samtidig omtaler den betydning, som hans farbror Immanuel Barfod og hans kone havde for ham. "Immanuel B. (først præst i Sørup ved Flensborg, højt for-

tjent af Danskheden i Slesvig, skattet af alle danske og af de danske slesvigske Ministre, fordrevet under Krigen, nu Præst i Karleby ved Nakskov). Han og hans elskelige Kvinde - - - havde jeg under min Skoletid i Nykøbing Falster et velsignet Tilhold hos, - jeg boede ikke hos dem (min Skolegang var kort, Sept. 1848 - Maj 1850), men jeg drak i fulde Drag af deres Kærligheds livsalige Vande - - - Onkel Im. og Tante Hanne ere de bedste, kæreste Lyspunkter fra den Tid."

Jeg kan huske, at Immanuel B. engang da han besøgte os i Aalborg, fortalte om sin optræden, da krigen i 1864 var udbrudt, hvordan repræsentanter for sognet kom til ham - de havde nåle med hertug Friederichs billede i halstørklædet - og opfordrede ham til at rejse, men han svarede: "Hier ist mein Platz, und hier will ich bleiben."

Jeg har iøvrigt i landsarkivet forsøgt at få elevfortegnelser el.lign. fremfra skolen i disse år, men sådanne findes ikke, og de papirer, der i det hele findes, er meget spredte og lidet oplysende; dog fandt jeg blandt de til beneficier indstillede Rich. B. Lehmann, som senere blev overretsprokurator, og som far regnede for en af sine gode, gamle venner; - da mor efter min studentereksamen flyttede til København, gjorde vi ogsaa visit hos Lehmanns, - jeg husker, at han, da mor kom anstigende med alle sine børn, sagde: "Naa, det er en ordentlig Masse." - jeg mener ikke, at vi besøgte ham senere eller havde noget med ham at gøre, men da mor og far med Peter Christian og mig i 1888 var i København i en sommerferie, besøgte vi Lehmanns flere gange, tror jeg, og var bl.a. på skovtur med dem i Dyrehaven i fin charàbanc, så dengang gjorde de da noget for os - jeg ved ikke, om det var ved den Dyrehavstur, at F. G. ikke

vilde med, og jeg husker en yttring fra far om, at det nok var en skuffelse for dem, da P. C. var livligere og mere indladende end jeg; også da Anna boede i København i begyndelsen af halvfemserne, tog Lehmanns sig af hende og forærede hende senere en obligation på 500 kr., som hun anvendte til sin uddannelse. Han har derfor sikkert opfyldt, hvad der kunne ventes af ham.

De ovenfor omtalte indstillingslister fra Nykøbing Katedralskole sluttede med 1847-48. Så far var ikke nævnt, men han var sikkert heller ikke blevet indstillet, thi hans præstationer i skolen var neppe fremragende. I sit petitum til den dansk-juridiske eksamen siger far herom: "Det var et af Skolens Mellemtrin, som i flere Retninger krævede betydelige Forkundskaber, dem jeg ingenlunde var i Besiddelse af." Han skriver sammesteds, at han var uddannet under onkelens vejledning, og man må derfor antage, at onkelen selv har læst med ham og forberedt ham til optagelse i latinskolen, men altsaa ikke tilfredsstillende; hvorledes hans skolegang har været i de år, han flyttede rundt med forældrene, ved man jo heller ikke.

Der findes et gammelt brev fra ham til forældrene af 1. marts 1849, og da dette - ved siden af det ovenfor omtalte brev om Vosborgturen, - er det eneste brev, jeg kender fra fars barndom, gengives det her:

Nykjøbing, den 1. marts 1849.

Kjære gode Forældre!

Tak for Eders brev!

Nu har jeg overstået min første Examen her, og jeg vil meddele Eder udfaldet af den. - da der ingen Lejlighed er, kan jeg ikke komme hjem, og hvor gjerne jeg end vilde forhindre det, saa er jeg dog nødt til at forblive denne Ferie her i Nykjøbing. Nu vil jeg

fortælle Eder om min Examen siden om det andet.

Jeg fik i karakterer:

Latin	mg		
Dansk Stil	mg		
Tysk	g		
Religion	g	altsaa:	
Historie	g	2	mg
Geografi	g?	3	g
Græsk	g?	2	g?
Naturhistorie	tg	3	tg
Latinsk Stil	mdl.	2	mdl.
Fransk	tg?		
Geometri	tg		
Aritmetik	mdl.		

jeg ved endnu ikke, hvilken Hovedkarakter eller Censur der er bleven mig til Del. Nu kan I uddrage deraf, hvilke Slutninger I selv vil.

Min Forie synes dog ikke at blive mig saa forskrækkelig Hæderlig, thi nu kom der et lille Brev fra min Kontubernal H. P. Nissen, som allerede igår tog hjem til Buderupgaard, om jeg og en anden Discipel Lehmann ikke imorgen vil komme ud til ham om Eftermiddagen og forblive der til Søndag Aften, da vi så kore herind til Byen igen. - Der er ikkun 1 Mil ud til den Gaard, gid det nu blot vilde blive et godt Vejfligt, da vi så have i Sinde at spadsere derud. - Jeg skal rigtig more mig, da det er en meget behagelig Familie at omgaas med, siger Hansens, og jeg - men jeg skal da ogsaa tale om noget andet end denne ~~Forie~~ Tour, der gjør mig rent fortumlet i Hovedet.

Fader spurgte, om jeg ikke havde leveret Immanuel dit Brev -

det har jeg, men han har intet sagt til mig. Igaar Aftes var jeg ogsaa paa Komoedier. - Hansens gav mig nok en Billet - det var saa morsomt, jeg saa 4 Stykker, de to første vare smaa Monologer, som hed Kunstens Dannevirke og Mikkels Kjærlighedshistorier i Paris - de andre to vare lange Stykker, - det ene hed "Slaget i Kjøgebugt", det andet var et muntert Lystspil, "William og Emma eller Vandkuren. Det er rigtig pænt af Hansens og jeg takkede dem ogsaa meget derfor. Jeg skriver nu ogsaa snart til Onkel Magnus.

Med Haabet om, at I alle er friske og raske, og med mange Hilsener fra alle og især fra mig

forbliver jeg for stedse Eders

tro, hengivne og oprigtige Søn

Hans Peter Barfoed.

Til brevet er føjet nogle linier til broderen Jens med tegninger - ikke daarlige - af "Anna henter Mælk for Mor og savner mig meget". "Jens har travlt med at komme til Skole", "og Lauritz leger med sit Bord og Stol, at han kjører til Nykjøbing" og nedenunder af ham selv skrævende fra Nykøbing til Rødby med underskriften "ja, gid jeg kunde skræve fra N. til R." Anna var dengang 13, Jens 9 og Lauritz 4 år.

Om hans skoletid ved jeg iøvrigt intet - jeg synes, jeg kan huske, at han fortalte, hvorledes han, der formentlig var en livlig dreng, der allerede den gang talte og skrev godt for sig, ved et skolebal skulde holde tale, og gik op på talerstolen fra den ene side, men da han så alle de mange ansigter rettet imod sig, blev helt fortumlet og listede ned af talerstolen til den anden side, så der ikke blev noget af talen.

Om sit udseende, da far gik i skole, skriver han (6. november 1861) til mor: "Fra jeg var Dreng er der ingen Billeder - - - Dengang jeg var 15 Aar, begyndte jeg - i Skolen(!) - at faa <u>langt</u>

hvidt Skæg, der næsten var en Tomme langt under Hagen til stor Fornøjelse for mine Kammerater og mine Lærere, - jeg var saa underligt umdselig (vist en Følge af min Forkuelse hos Tante Sofie i Ryde, der nu holder meget af mig og angrer sin Misforetaaelse af og Uvillie imod mig ulykkelige Dreng), og jeg vilde derfor ikke høre Tale om at lade mig rage; af og til klippedes det nok, men da jeg var sytten Aar gl., fik jeg af min Far forærende en Barberkniv - fra mit 19½ Aar har jeg baaret Skæg som nu (d.v.s. langt Fuldskæg), kun med et Par smaa Mellemrum, da jeg holt tog det af og saa ud, saa jeg ikke kunde kende mig selv igen."

(Jeg har en gammel blyantstegning, som Adolf Lønborg har tegnet af far, da han var ca. 20 år (16/2 54). Den er så vist ikke flatterende, viser ham med opstrøget Hanekam og Gedebukkeskæg, men jeg tror heller ikke, den ligner. Far havde fra den tid, jeg kan huske, en ganske elegant næse og krøllet hår - far var en ganske kon mand, det ser man også af Lønborgs litografi fra 1861)

Til trods for skægget gjorde han indtryk på de unge piger, han kom sammen med. 6 September 1867 skriver han til mor, at da han var 15-16 år gammel har en ung Pige (7-8 Aar ældre) behandlet ham "højst uforsvarligt", hun kyssede ham engang - men en kusine Louise Barfod (senere gift Getsche) "var nok min egentlige Flamme".

Med studierne i Nykøbing Katedralskole gik det imidlertid ikke godt; den studerende vej blev opgivet for ham, og han blev allerede i Maj 1850 taget ud af skolen og kom - som han skriver i det oftnævnte petitum - på det kongelige Basdesgaard godskontor (paa Lolland) hos en godsforvalter Møller. Han forlod Godskontoret i maj 1852 og tog samme år den forberedelseseksamen, der ved resolution af 7. sept. 1838 var fastsat for polyteknikere, ustuderede

jurister, farmaceuter, forststuderende og veterinære. Ved denne eksamen prøvedes der i a) modersmålet, (dansk eller tysk), b) geografi og fædrelandets historie, c) aritmetik og geometri, d) tysk - mere havde de ustuderede jurister ikke. Hvorledes resultatet af denne eksamen blev, ved jeg ikke - karaktersedlen, som han i sit petitum henviser til, findes ikke - men han har dog altså bestået og efter 1½ års studium i København tog han i en alder af lige 20 år dansk-juridisk eksamen (17. juli 1854) med karakteren "ej ubekvem". Hvem der har hjulpet ham dertil, ved jeg ikke. Dansk-juridisk eksamen bestod da af en teoretisk del - skriftlig og mundtlig - omfattende almindelig retslære, I og II Civilret, herunder også landboret - Criminalret, Proces og Gæret, og en praktisk del fordelt på to dage, hvor eksaminanden på den ene dag udarbejdede stævning samt hoved- og contraindlæg i en opgiven retssag, på den anden dag enten en skiftesag i overensstemmelse med et opgivet tema eller betænkning om en "Retsquæstion". Der gaves karaktererne godt, temmelig godt og mådelig - svarende formentlig til den fuldstændige eksamens laud, haud og non; far fik temmelig godt - altså formentlig haud i I og II Civilret, Criminalret og Gæret - laud i alm. retslære og non i proces i den praktiske prøve "temmelig vel" - der var to karakterer: vel og temmelig vel.

Selvom man må gå ud fra, at der ikke krævedes meget i de enkelte fag - eksaminationsprotokollen er ført så ulæseligt, at jeg ikke kan danne mig noget begreb om eksaminationens forløb, den skriftlige del har jeg ikke kunnet finde noget om - forekommer det mig dog at være helt hæderligt, at han på så kort tid kunde tage denne eksamen med de forudsætninger, han havde hentet sig på godsforvalterkontoret, - at det så blev med anden karakter, er der min-

dre at sige til. Der var kun to karakterer "bekvem" og "ej ubekvem", medens den helt ubekvemme var dumpet. Sin eksamen brugte han i de 6 år, han var retsbetjentfuldmægtig, og den har vel også været ham til nytte under hans senere virksomhed som amanuensis og stiftskasserer paa bispekontoret i Aalborg.

Far skriver (3o. sept. 1866) til mor: "1854 tog jeg dansk juridisk Eksamen (naturligvis daarligt, thi jeg studerede ikke jura, men Samlinger, Museer, Malerier o.s.v.)" Desto mere maa man beundre, at han dog gennemførte og bestod baade forberedelseseksamen og sin universitetseksamen, noget daarligt hoved til læsning har han afgjort ikke været.

Jeg husker, hvorledes far fortalte, at han i denne tid på oldnordisk og etnografisk museum lærte konferensråd Thomsen at kende, idet denne, der jo interesserede sig for at vise folk omkring paa samlingerne, havde lagt mærke til far som hyppig gæst, og der findes en lille bog med "Historiske Notitser, samlede og ordnede til en Almanak, for det Danske Kongehuses og sammes nærmeste Sideliniers Genealogi med tilføjede anmærkninger, Kjøbenhavn 1852.", skrevet overordentlig pynteligt med latinsk skrift, - et uhyre arbejde har det været, som må have taget megen tid, men befordrende for hans studium var det jo ikke og nu ganske uden værdi.

Under dette ophold i København kommer han meget hos farbroderen Frederik Barfod og hans hustru Emilie (født Birkedal), der begge har betydet meget for ham under hans opvækst. Han skriver (17. oktober 1866) om Tante Emilie "Hun har været mig en Moder - - en uægelæs kærlig Sjæl imod mig i mine yngste Ungdomsaar, en velsignet Kvinde, der har regnet mig aldeles lige med sine egne Børn; . . . . Hun har, næst Vorherre, givet mig Hjærtelag for Guds Børns

Samfund, saa jeg skylder hende det meste og bedste, mit Liv nu kan byde andre. - - - - Hendes Børn er mine Søskende - - -der har mit Livs Horizont første Gang udvidet sig."

Fra nytår 1855 blev far anden fuldmægtig hos justitsråd Svanenskjold i Nykøbing Sjælland. Dette var et meget uheldigt valg, thi forholdene i huset var ulykkelige og forvirrede.

30. september 1866 skriver far til mor: "Der var jeg til nytaar 1861, en Tid, som i mange Maader hører til den uhyggeligste Tid, jeg har oplevet, fuld af fortvivlede ulykkelige huslige Forhold, jeg filtredes ind i paa en uhyggelig, usund Maade".

28. Oktober 1867 (da han på rejse fra Vosborg opholder sig i Randers og trøster to søstre, dette fra Egebjerg Præstegaard ved Nykøbing) skriver han "Talen faldt paa vore fælles Minder fra Nykjøbing og det Svanenskjoldske Hus. Elise sagde: "Godt er det, at man er uden for den dæmoniske Indflydelse, ti alt det Gode, der ellers kunde være, anvendtes saa elendigt og forstyrret og syndigt, saa man kom aldeles fortumlet ud af al den Løgn og Underfundighed, som man nødtes ind i." Elise fortæller, at Fruen i år har forfulgt en ældre, temmelig formuende, forældreløs Pige med et Læs af Billetter ad alle mulige aabenlyse og hemmelige Veje for at forsøge hende til at gifte sig med den nuværende Anden-Fuldmægtig Petersen, der vist er ligesaa blandet som vi andre. - - - Nun har fanet en fuldkommen Lede ved Fru Svanenskjold. - - - Nylig kom der en Husører til den yngste Søn, som han begyndte med at sige, at han kendte godt det uhyggelige Rygte, hvori Huset var, og han vilde kun være der, naar man anerkendte hans Kundskab i saa Henseende. Der laa naturligvis - som man siger - "et helvedes hus," og Første-Fuldmægtigen (Lunøe) var nær blevet jaget paa Porten som Offer for de

vrede Guder, men foreløbig er Huslæreren der nok endnu".

16. november 1867 skriver far om nogle Anbefalinger, han viser mor: "Svanenskjolds er først skrevet i 1858, men senere fornyet i 1860, da jeg kom derfra. (1858 vilde jeg først været bort, men min Ulykke[1] kombinerede - skønt forøvrigt med næsten utrolig Energi, der til en vis Grad fortjente min Paaskønnelse, da den virkelig i Vorherres Haand for en Tid frelste os, min Moder, min Broder[2] og mig for megen timelig Nød - han kombinerede ganske andre Forhold, fik mit eget Hjem dannet, saa jeg kunde tage Moder til mig, men det var kun en tarvelig Glæde i Længden, ti alt var for udhulet og jeg alt for ulykkelig til, at det kunde holde eller bære Frugt. Saa, da jeg næsten var ved at gaa i Hundene af mangehaande Kummer, skaffede hun Moder Plads i Enkestiftelsen, stormede ligefrem Treschow med Magt, saa Moder straks, ukjendt som hun var, blandt mange Ansøgere blev foretrukket, mig skaffede hun en Udenlandsrejse, og saa blev jeg der endnu i ¾ Aar. - Svanenskjold har nu aldrig ophørt at have Godhed for mig. ti han havde mig dog en Del at takke for, sagde til mig (skjult, indirekte) ja, Gud i Himlen ved, at det var en Kollision, som endnu er mig ubegribelig næsten."

Man ser heraf, at Fru Svanenskjold har været en Satan, som gjorde sin Mand ulykkelig og lagde an paa de unge Mennesker, der var i Huset, "blændede" dem med elskværdighed, men fuld af intriger og underfundighed. Godt var det, at han kom derfra ved udgangen af 1860. Men forinden havde han været paa sin første udenlandsrejse til Tyskland og Schweitz.

Efter sin hjemkomst udgav han på Schønbergs forlag sin eneste skønlitterære bog "Efter en Rejse" 1861, der blev ganske godt mod-

---

1) Fru Svanenskjold.
2) Lauritz var dengang kun 13 år.

taget af kritikon. Interessantest er næsten hans fortælling om, hvorledes han i 1860 ved Schweitzerløven i Luzern træffer en gammel Schweitzergardist - Paul Josef Joss - der som 16-årig trommeslager har stået på Tuilleriernes trappe 10. august 1792, og som kunne fortælle om både Ludvig XVI og Maria Antoinette; han, der altså på dette tidspunkt, da far mødte ham, var 84 år, gik endnu i Schweitzergardens uniform, - den må jo være fornyet nogle gange, - og bar den medaille, som Ludvig XVIII gav de overlevende Schweitzere.

Jeg kan desuden huske, at far har fortalt os om den sorte undergørende Madonna i Einsiedeln, som han også omtaler i bogen, hvilket bevirkede, at Paul som ung på en rejse i Schweitz opsøgte Klostret og så madonnabilledet samt noterede sig en af de votivtavler, der var ophængt der i så rigt mål: "Dank Maria in Einsiedeln ist ein armerStudenten mit schwachbegabten Talenten wunderbar zum Priester stand geholfen.

Foruden denne udenlandsrejse, som jo var en stor oplevelse for far, bragte det Svanenskjoldske hus ham også en anden god ting, bekendtskabet med familien Hoff. Det væsentligste og blivende her var venskabet med pastor Willias Hoff og hans hustru Betty, der blev ved at være fars meget nære venner; da vi i 1896 kom til København, kom vi i den anledning i forbindelse med pastor Hoff, der da var præst ved Vartov, og han konfirmerede Andreas 1897.

Derimod er forholdet til søsteren Ella Hoff en lidt mærkværdig historie, men den kan dog ikke helt forbigås, da den spiller en stor rolle i fars liv i disse år, og han i sin brevveksling med mor gør meget omhyggeligt rede for dette forhold.

I marts 1855 træffer han hos Svanenskjolds dennes søsterdatter Betty Bonnevie, hvis far er præst i Vallekilde; hun er forlovet

med William Hoff, der da var kapellan i Vallehilde, og hun bliver - som omtalt - fars meget gode veninde, som han omfatter med stor kærlighed og betragter som sin søster op igennem årene, - de er dus og på fornavn. På et besøg i 1857 hos Hoffs forældre, som boede på Engelsborg ved Viborg, har hun tilfældig i sin syæske et brev, som far en gang har skrevet til et barn, og som havde moret Betty så meget, at hun havde bemægtiget sig det. Dette brev ser den lille Ella Hoff, der da var 9½ år, og beder ham også sende hende et brev. Derved kommer der en brevveksling i gang. Han besøger Hoffs i 1858, - da hun altså er ca. 11 år - hun falder om halsen på ham, og hendes varme følelser og kærtegn fortsætter, efter at han flere gange efter sin ankomst til Aalborg besøger hendes forældre. 1864 konfirmeredes hun, og i maj s.å. friede far til hende. Hun var da ca. 16 år, medens far var 30. Han fik afslag, men vedblev at stå i nær forbindelse med hende og hendes hjem. - 1865 forlover hun sig med kaptain Mieloke, der da var 37½ år. Far gir stor middag for dem, da de kommer til Aalborg som gifte, og manden, der kender hele forholdet, er venlig over for ham, men da de rejser fra Aalborg, - han bliver forflyttet til Aarhus i 1867, - siger far "Farvel" til ham uden for dennes bolig, men han byder ikke far op for at sige "Farvel" til hende, hvilket far finder "lidt underligt. Hvad jeg gjorde, er dog ingen Synd eller Forbrydelse, hendes Mor fandt det meget naturligt gjort af mig, om end ikke klogt." (Brev af 30/9 1867).

Efter afslaget fra Ella Hoff træffer han et underligt forstyrret pigebarn, den 13-14 år gamle Katrine Lund, som er meget betaget af ham, men dette ender dog i april 1865; hun blev senere gift med en kaptain Lassen, og hendes ældste søn gik jeg i klasse med i Jacobsens Skole.

Det synes besynderligt, at far slutter sig til disse ganske

unge piger, men han har altid haft megen kærlighed til unge, og disse omfatter han med megen hengivenhed.

8. oktober 1866 skriver han til mor: "Jeg har elsket børn, selv de mindre, der hængte sig ved mig. Jeg følte tit det lidt unaturlige i, at kunde - med Længsel vente paa et Barn, som jeg vidste havde hængt ved mig, med hvem jeg kunde tumle, som jeg kunde holde af. Derfor har jeg gærne i Julen haft en Masse Børn samlede hos mig . . . . . Og der er endnu en lille fast Stab af Børn (3-5-6 Aars-Alderen), som jævnlig besøge mig - deres Legetøj har jeg købt til dem, det stod til for kort siden hos mig. Hagesmækkene ligge i mit Skub til dem, naar de kommer, og da jeg ingen andre har at fornøje mig med, har jeg tit en Vognfuld Børn med paa en Køretur."

Det er underligt, men jeg har ikke indtrykket af, at far gav sig så meget af med os, da vi var små, men da var han jo optaget af meget arbejde for at forsørge den store familie, og var vel træt, når han kom hjem.

I 1861 forlod far Swanenskjolds kontor og blev skriver i indenrigsministeriet - han, der senere skrev en meget svær læselig hånd, skrev dengang den pynteligste gotiske skrift - meget smukt og tydeligt. "Jeg skrev det, der skulde til Kongen", kan jeg huske, han sagde. Denne stilling varede dog ikke længe, den kan også umuligt have tilfredsstillet ham; samme år - 1861 - flyttede han til Aalborg for at blive redaktør af "Aalborgposten", jeg synes at have hørt, at han var ejer af bladet - hvordan det nu er gået til - det konservative blad, der skulde søge at konkurrere med "Aalborg Stiftstidende", der redigeredes af Bernhard Ree.

Hvor godt dette blev gjort, ved jeg ikke, men han blev dog ved i 4 år til udgangen af 1864, da han afløstes af en redaktør Hem.

Under krigen 1864 var han i Aalborg - jeg husker, at han

fortalte, hvorledes der var aftale om, at lugerne på et pakhus ved fjorden skulde åbnes på en bestemt måde, der for de danske nord for fjorden skulde angive, hvor mange tyske soldater der var i byen, - den gang var der ingen bro over fjorden; der findes en håndskreven skildring af "Aalborg under den preussiske Besættelse", som far har udarbejdet, til hvilket formål ved jeg ikke, den er i hvert fald ufuldendt. Jeg anfører følgende uddrag:

"Torsdag den 5. maj (Kristi Himmelfartsdag). Imorgen, da Klokken var lidt over 8, gæstede de første Preussere Aalborg. Det var et smukt solklart Vejr, ret Helligdagsvejr. Aftenen før eller rettere sent paa Natten drog de sidste af vore Folk over Fjorden -- - - - Imorgen vaagnede vi med Følelsen af, at der hang en tung Sky over Hovedet.- - - Klokken var, som sagt, lidt over 8, da jeg ved Budolfi Kirke saa de første Husarer (af den røde Sort), der holdt 10-12 Mand eller flere, ved Kirken fordelte de sig - to red forbi mig, den forreste med dragen og hævet Sabel, den anden, som fulgte bagefter med Fingeren paa den spændte Hane. De red jævnt gennem Gaden kiggende ned ad Sidegaderne, omkring hvert Hjørne. . . . . En Dreng fortalte mig, at de nede ved Vesterå havde, fire Mand i Tallet, tilføjet en Mand, der stod ved Fjorden, nogle Slag og revet ham bort fra Bolværket, formodentlig antog de, at han gjorde Signaler til vore Folk i Sundby, og det kan jo være, at De ikke havde ganske Uret. Nogle af Husarerne toge straks Plads ved Fjorden, ved Vesterå, ved Enden af Jomfru Anegade og ved Slottet. Kort efter rykkede en større Styrke ind, det hed sig to Eskadroner; de samledes paa Torvet - - - Anføreren anmeldte for Borgmesteren - - - - at 6000 Mand vilde komme om en halv Time eller 20 Minutter - Indkvarteringskommissionen kom nu i Virksomhed - - - - Exercerhuset, Gabels Gaard, Vagten, Schreders Gaard og flere større Lokaler var der lagt Beslag

paa - - - Mærkeligt nok - - - at der ikke først og fremmest blev tænkt paa - - - "Klubben Enigheden"s store Lokale - - - - fra en vis Side skal det være fordret temlig alvorligt - - - men den Side, der gik af med Sejren"- - - - "først de private Folks, saa Kirkerne og saa Klubberne. - - - Fra et Vagvindue saa jeg en Del Kavalleri og noget Artilleri rykke frem mod Skeelsminde, kort efter viste der sig Pikkelhuer, der glimtede i Solskinnet oppe paa Skovbakken og lidt efter plantes et Par Kanoner (- - disse [illegible] Nr. Sundby Skansebakke, og dette gentages de følgende Dage -) - - - Klokkerne fik Lov at ringe, og Kirketjenesten gik uhindret sin Gang. Omtrent Kl. 10 kom de første Fodfolk, støvede og tilsmudskede, en Del af dem omfodede og haltende, de fleste med en lille gren, overstøvet Kvist i Pikkelhuen. - - - "

(Der gøres saa Rede for Rekvisitionerne af Naturalier og Penge til Dækning af den Sum, som Feltmarskal Wrangel har pålagt Jylland som erstatning for den skade, som Blokaden har forvoldt Preussen, - det første prøsteres, det andet nægtes) - - - - Allerede i Dag hører man dog, hvis Beretningerne ellers er paalidelige, at en Del preussiske Officerer have kaldt dette Tog i Jylland for "et sørgeligt Rovertog", men tillige hører man ogsaa - - - - at "vi (Preussere) kommer jo som Venner; I og vi vilde jo ikke have Krig med hverandre, det er kun de fordømte Københavnere, der vilde trodse Krigen igennem. - - - -

I Formiddags forlangte den preussiske Officer, som forhandlede med Kommunalbestyrelsen, at man skulde indestaa for, at ingen dansk Kanonbaad kom op ad Fjorden, en højst besynderlig Fordring. - - - .

Styrken, som ligger i Byen, angives til omtrent 3.000 Mand.

- - - - som Helhed betragtet opfører Folkene sig endnu ret godt, ere dog tildels høflige, betale, hvad de kjøbe osv. - - - I Middags talte jeg med en gammel Oberartz fra Potsdam, som bor uden for Byen; han fortalte, at der alene i Vejle By er taget (røvet) 215o Kjøretøjer med Kuske og Heste. - - - - Disse stakkels Bønder har jeg meget ondt af. - -

Fredag 6. Maj. I Forstyrrelsen igaar kom der intet Nummer ud af "Aalborgposten", skjønt Sætteren var ifærd dermed, da Preusserne drog ind i Byen. I Dag aabnedes Avisen med to Proklamationer (paa tysk og dansk). - - - - - - - - - .

Sohngaardsholm skal være stærkt hjemsøgt af et Par Hundrede Mand. Det er ret morsomt at se det preussiske Kommandantskabs Rekvisitioner: "- - to tomme Sække", Traad, Naale og Pap til at hæfte Aktstykker med - - - (herefter anføres meget store Naturalprestationer for 7 Dage.

- - - - - private Folk klager over, at der snart kan blive Mangel paa Smør - (Herefter et længere hul i beretningen, far har ladet sider stå til senere udfyldning, men det er aldrig sket.)

Mandag Aften 9. Maj. Ude ved "Kilden" er der et broget Liv i den smukke Aften . . . derude er nemlig Vognparken samlet, over 4-5oo Vogne i Tallet - - - - 3 smaa Lærredstelte - - --- inde i Teltene fik Bønderne sig "en glad Aften" - - - der blev spillet Kort, trumfet i Bordet, punchet og snapset - - - - glædede sig over det milde Vejr - - - holde ud i 8 Dage. Endel af deres Kjælsesfæller kørte hjem i Dag, nok fra Viborg og Randerskanten. - - - - Idag kom et halvt Batteri let Feltskyts østerfra gennem Byen - - - plantedes paa Nørretranders Kirkebakke.

Tirsdag Aften lo. Maj. - - - lidt før Kl. 3 begyndte man at fyre paa Skansebakken i Sundby. - - - I Eftermiddag udbredte det

Rygte sig, at vore Tropper stod i Løgstør paa denne Side af Fjorden. Gid det var saa vel, men det er jo næsten utroligt. - - -. I det hele taget synes der at være streng Mandstugt, idet alle Anmeldelser om Uorden, Tyveri osv. saavidt muligt tages tilfølge. - - - Nogle Købmænd og Adjunkter skiftes til at være Tolk hos Kommandanten for de Masse Mennesker, der søger Pas (»Schein«) - til at komme udenfor Forpostkæden. - Idag kom der et københavnsk Blad. (Nat. Tid. for den 4de) hertil over Nibe; denne Forbindelse vil blive vedligeholdt - - - saa vidt det er muligt, det vil sige til Nibe besættes.

Onsdag 11. Maj. Ved Middagstid kom Rygterne om Vaabenhvilen, om Blokadens Ophævelse osv. osv. - - - Preusserne skulde have vist sig meget glade ved Tanken om Østrigernes Nederlag i Nordsøen. - - -

Hermed ender optegnelserne. Londonkonferencen var begyndt 25. April 1864, og paa denne var da blevet enighed om våbenhvile fra den 12. maj. Den 25. juni samledes konferencen for sidste gang, da den danske regering i statsrådet den 21. juni havde afslået ethvert forlig med en nordligere grænse end Vlien-Dannevirke - og fjendtlighederne genoptoges.

Den 3. juli indtraf affæren ved Lundby, der optog far meget. Han fortalte, at en bonde havde sagt til den danske overbefalingsmand, Oberstlejtnant Bech, at de blot skulde gå frem i skjul af et gærde, så kunde de tage tyskerne, der holdt hvil, men at obersten afviste dette og formerede istedet kolonne, der stormede ned ad skråningen og blev modtaget med salver af tyskerne, så masser af dem faldt.

Helt stemmer dette ikke med beretningen i militære værker om krigen; men man er enige om at fordømme Bechs ordre til at storme

ned ad bakken i sluttet kolonne, hvilket gav tyskerne lejlighed til at fyre 3 gange mod det sluttede mål - på 225 skridt, på 180 skridt og på 125 skridts afstand - før danskerne overhovedet kunne løsne et skud . . . fjendens tab var 3 sårede, vort tab 20 døde og 77 sårede, hvoraf mange var hårdt sårede og døde kort efter[1]).

Om formiddagen så far bøndervognene skumple ind ad Aalborgs gader med de sårede i halmen, medens blodet dryppede ned på brostenene. Far gik på lazaretterne og så til de sårede, bl.a. en svensk løjtnant Retzholt, der stadig fik breve fra slægtninge på Stockholm slot; det mentes, at han var et ægte skud af Bernadotteætten; brevene læste far for ham og svarede vistnok også for ham. Han døde 28. juli på lazarettet i Nobro, og hans kiste blev svøbt i fars dannebrogsflag og med hans kårde på kistelåget sendt til Stockholm, hvor han blev jordet. Han var Ridder af Dannebrog, så han indlagde sig vel nogen berømmelse i krigen.

Far havde fået mange gode venner i Aalborg og kom meget ud. Ganske betegnende er det følgende brev til søsteren Anna (i Juni 1863),der både viser hans omgang, hans ubekymrethed med udgifter og rejsebesværlighederne på denne tid, da der ikke var jernbane nordligere end til Randers:

"Min kjære Anna!

Da jeg i Lørdags fejede et Par Ord af til Moder, mente jeg at kunne love dig Brev som imorgen tidlig, men se om jeg holdt det. Jeg har baade i Gaar og i Dag været til Middagsselskaber m.v. og kan knap rede alt det andet Skriveri tilside, - et Par Ord skal du dog have. Du fik Brev og Telegram til din fødselsdag noget forstyrret, - men hvordan tror du det er muligt at skrive ordentlige Breve, naar man lever til Rejse? Lørdag Eftermiddag Kl. 5 kørte vi - 4 Mand

1) Oberst Schiøtt: 1864, side 183-84.

stærk til Hobro, hvor vi ankom Kl. 11 - næste Morgen var vi tidligt oppe, spaserede i den smukke Omegn og var i Kirke (jeg hørte bl.a. en Prædiken paa 9 Minutter, og kørte Kl. 11-12 til Randers, hvor vi kom kl. 2½. Herfra vilde vi med Jernbanen køre os selv og Befordring m.v. til Aarhus, men dels var det saa urimeligt dyrt, dels var den ene af Herrerne blevet upasselig og dels fandt vi det raadeligere at opgive noget af Rejsen; vi toge derfor lige til Silkeborg Kl. 7 om Aftenen. Det var en smuk Nat, men en drøj Tur; de sidste 4-5 Mil maatte vi køre i Sand og Sand - af Medlidenhed med Hestene lod vi dem staa i Randers, og sendes hjem (?) ved en lejet Karl, medens vi delte Ekstrabefordring mellem os. I en Kro drak vi Punch og spiste til Aften og morede os. Kl. 12 bedede vi i nok en Kro - Kl. 3 i nok en, saa stod Solen op, det var en yndig Morgen. Kl. 4½ kom vi til Silkeborg. Alle Gæstgiverpladser vare optagne - endelig blev der redt til os i en Sal paa Gulvet. Kl. 9 var vi oppe igen og spadserede i den dejlige Omegn, - hørte Pandoro prædike, - jeg spiste til Middag hos ham, og Kl. 5½ anden Pinsedag sejlede vi i den lille vimse Dampbaad "Hjejlen" op ad den henrivende Gudenaa til Ry Mølle. Sikken Tur. Som i en Have med Bøgeskov paa begge Sider - ud paa de dejlige Smaasøer, forbi Himmelbjerget, det var ganske yndigt. Fra Ry Mølle spadserede vi en halv Mils Vej op til Ry Kro, bestilte Aftensmad og Logis og gik op til Himmelbjerget, hvor vi kom efter Solnedgang. At beskrive dig al denne vilde, mørke Storhed heroppe fra ovenover alle de mørke Skove, de sorte Lyngbanker, Gudenaa, Søerne, kan jeg ikke. Vi var henrykte. Næste Dag spadserede vi, slentrende og drivende, spisende og drikkende, i omtrent 8 Timer til Silkeborg over alle Banker og gennem Skovene. Til Silkeborg kom vi Kl. 4 - bestilte Ekstrapost til Viborg, hvor vi kom Kl. 11 Aften. Næste Formiddag tilbragte jeg hos Hoffs. - Kl. 12 kørte vi derfra, og Kl. 11

var vi hjemme igen. Det var vel en dejlig Tur!

Send Lauritz dette Brev; jeg gider ligefrem ikke skrive mere end højst nødvendigt. Lauritz bad mig at skrive en Bryllupssang til en Jomfru - men sig ham, at jeg kender hende ikke, og saa kan jeg ikke gøre det; det er mig imod. Jeg kan ikke skrive til dem, jeg ikke kender. Jeg ved slet ikke, hvad Slags Mennesker det er. Jeg er halvt ulykkelig, thi jeg skal skrive Grundlovssang til Fredag og Bryllupssang til Dan, og intet er gjort endnu.

Hils Moder og dig selv . . . . "

Dette viser, at far allerede dengang var kendt som viseforfatter; han skrev let vers og enkelte af hans sange - først og fremmest den Dåbssang, han skrev til sit første barn "Lille barn på Verdens Sø" - har blivende værd, men meget andet var viet til en hurtig og nådig forglemmelse.

Far havde som sagt opgivet sin redaktørstilling med udgangen af året 1864, og der blev holdt afskedsgilde for ham, da han beredte sig på at forlade Aalborg, men det blev ikke til noget med afrejsen. Biskop P. Chr. Kierkegaard - den berømte Søren Kierkegaards bror - anmodede ham nemlig om at gennemse og udarbejde en fortegnelse over Søren Kierkegaards efterladte papirer, og nogen tid efter tilbød biskoppen ham stillingen som amanuensis hos sig. Dette var altså hans egentlige livsstilling, medens han arbejdede med det, som blev hans hovedopgave i disse år, nemlig udgivelsen af Søren Kierkegaards efterladte Papirer, hvorom nærmere nedenfor.

Om fars Liv i Aalborg i redaktørtiden ved jeg ikke meget, men det har vel været omtrent som da han blev ansat på bispekontoret. Herom skriver far følgende (8 Oktober 1867):

"Igaar og idag har jeg arbejdet meget paa Kontoret. Ja, naar jeg, som imorges kommer derind, og der nylig er gjort pænt rent,

Ilden blusser i Kakkelovnen, Pulten vinker med sin gamle udtjente Skraaplan, Papirer ligger og venter paa min ordnende, expederende Haand - og jeg føler, at her gør jeg Gavn, og her styrer jeg en lille Verden til Gavn for mange Forhold og mange Personer, saa har jeg en hyggelig Følelse og sætter mig ned med et vist Velbehag og siger: "Naa, Petersen, nu skal vi nok til at tage fat igen," og saa griner lille Petersen (min ny, nykonfirmerede Skriverdreng) over hele Ansigtet - sommetider iler han i Byen for at købe for et Par Skilling Æbler - saa falder der jo lidt af til ham." - Egentlig en ganske tiltalende og hyggelig Skildring! Om sit arbejde skriver han til mor (17. Oktober 1866). "Min Stilling som Amanuensis og Stiftskasserer er en temmelig betroet Stilling med stort Ansvar; jeg styrer næsten selvstændigt alle Kirkers og Præstekalds økonomiske Forhold i Stiftet, forsaavidt de vedkommer det offentlige; jeg har stillet 5000 Rdlr. Kaution (hvoraf jeg dog selv kun ejer de 2000) for de mig betroede Oppebørsler; mine Regnskaber omfatter i Aar 300.000 Rdl., og jeg faar den Ros, at jeg - hvad der ellers sjældent forenes med poetisk anlagte Naturer - er en dygtig og ordentlig Regnskabsfører ("Selvros stinker") - og min Stilling fører efter Sædvane med sig, at jeg i Tiden bliver Forstander for Aalborg Hospital, maaske som mine Formænd, Kancelliraad (ja, ja, det er nogle komiske Mærkeligheder at stille op, min Kære.') men jeg bliver rigtignok ikke Statsraad eller Ridder, det jeg tror, endnu mindre Herre til Vosborg."

Far havde på dette tidspunkt ret gode indtægter og havde indrettet sig derefter. Han skriver (28. Oktober 1867) "jeg har længe levet med - forholdsvis - gode og rigelige Indtægter, jeg har vænnet mig til en vis Flothed, har haft god Kredit, været god Kunde hos Boghandleren, aldrig spæret paa mine Rejser." At han har gæld hos skrædder og boghandler, bekymrer ham ikke; " - almindelig Skik

blandt os Mænd",[1] han optager et lån i Sparekassen for at hjælpe sin bror Jens til Styrmandseksamen - men det er omtrent afviklet på den tid, han skriver til mor. Han holder af at traktere sine bekendtes børn - ved chokolade på Skovbakken; vedden ovenfor omtalte middag han giver fru Ella Nielsne og hendes mand på gæstgivergården i Nørre Sundby, lader han en gartner pynte salen og bordet med guirlander og en buket ved hver kuvert (der var 32 gæster) "det var et festligt og glimrende syn og alle var enige om, at et festligere bord havde de aldrig set."[2]

Han elsker at telegrafere - "jeg fristes tit af Telegrammets pikante Natur til at bruge Telegrafen"[3]. Han har således glemt at skrive sang til Agathe Barfods bryllup med Jørgen la Cour. Brylupsdagen kl. 9 får han "Ideen", telegraferer straks til Thiels bogtrykkeri i København, at der omlidt kommer et telegram med en sang, "maa straks færdigtrykkes og afleveres i Eftermiddag Kl. 5 til Frederik Barfod, Store Nøvnsberg"[4]. Kort efter telegraferer han en sang på 3 vers på melodi "Hr. Peder kasted Runer over Spange" og sender telegram til Fætteren Frederik Barfod om at læse korrektur - Han får telegram fra brudepurret Kl. 6[38] -- med tak for sangen. Ganske morsomt og flot gjort, men jo ikke nogen helt billig historie.

Han bor på denne tid på Nytorv hos købmand Tissing og betaler for to værelser med kost og opvartning 300 rdlr om året, hvilket jo ikke var overvældende;han har 800 rdlr. årlig og desuden uvisse indtægter ved anbringelse af stiftsmidlerne,men venter stigning.

Sin bolig beskriver han i brev til mor (2o. Oktober 1866). "Det er en gammel Gaard, jeg bor i, her er derfor Bjælkeloft, med store firkantede Bjælker i det lave Loft - Væggene er tildels Pastore, blaamalede med hvide Blomster - men af Væggen ses kun Mindetonel, parten, da det smykkes med Kort, Billeder i og uden Ramme, læse

1) 26/1o 1867; 17.Oktbr. 1866; 3) 3o.Sept. 1867; 4) 18.Sept. 1867.

Fotografier af Bygninger, Kobberstik, Litografier osv." Af billeder, vi kan huske hjemmefra, havde far allerede dengang "det store dejlige Billede af Frederiksborgs nu brændte, Kristian den fjerdes bedestol". 8 af Lunds prægtige malede Litografier af "danske Nationaldragter", "et gammelt smukt Træsnit af den hellige Kristoffer" og "et udmærket Staalstik af Kristelsen i Orkenen" (efter Franskmanden Ary Schäffer)". Om et skrivebord, som P.C. senere fik og som Hans Peter nu har skriver han, at han har købt det for Overskuddet af en Koncert, som han foranstaltede, da han - aabenbart mere musikalsk interesseret end de fleste af hans børn - paa egen hånd engagerede Sødskendene Neruda til Aalborg for at spille (for 300 rdlr. og frit Lokale - en ikke helt ubetragtelig sum, altsaa hvad far gav for sit ophold i et år -). Han tog 1 rdl. for hver billet og der var glimrende hus i Klubbens store sal - han gav efter Koncerten Souper for 10-12 Personer med Champagne (den kostede 30 rdlr.), men da alt var betalt, havde han 80 rdlr. som overskud, og for 40 af disse købte han skrivebordet.

Sit sovekammer beskriver han i brev af 15-17. september 1867 - det er fyrretræs møbler og vaskebord, over hans seng hænger den ovenfor omtalte silhouet af farmor - men han skriver, at "for et Par Aar siden havde jeg paa det ene Bord et stort mørkegrønt Bur med to Turtelduer, men Katten aad dem - Buret er nu laant ud". - vi vil alle kunne huske det bur, som senere stod i vort dueslag, og en tid husede en fangen musvåge, som P.C. havde handlet sig til, hvordan vi senere blev af med det kræ, husker jeg ikke.

At far var godgørende mod fattige, forbedrede heller ikke hans finansielle stilling, han var det uden betænkeligheder og rundhåndet. Dels havde han sine faste "lørdagskoner", der kom ugent-

ligt, dels mere løse - og måske fornøjeligere - gudgerenhed, "saadan en enlig svend skal flaas vedfalde gudelige Lejligheder, hvortil kommer min private Fattigpraksis[1])"

I et brev af 10-12. Sept. 1867 omtaler han, at han har haft brev fra en præst (Pastor Friis i Nørre ved Hjørring) med mange taksigelser for ydet hjælp. "Jeg har engang, som ganske ung (paa Lolland) stødt sammen med ham; da jeg kom herop, var han Præst her, men jeg har aldrig besøgt ham, hans Børn havde jeg ikke set (der var 11), men jeg vidste, at der var stor Fattigdom og utør indbyrdes Kærlighed. Saa en Jul - jeg havde nemlig bl.a. hørt, at de pyntede Juletræ af store Kaalstokke - lavede jeg en "Julekasse" i Stand til Børnene, skrev et anonymt Brev fra Julenissen og sendte den pr. Post. Faderen hittede ud af Sammenhængen. Saaledes indlededes Bekendtskabet". - - - I samme brev omtaler han den gamle, blinde kone, som han vil give sengeklæder - hun har ikke spor - og han faar Fru Schrøder til at købe det for ham på en auktion og give den til hende, så hun ikke skal vide, fra hvem de kommer. Konen forstår det imidlertid, kommer til ham, ledet af en lille dreng, og da hun ved, at hun ikke må takke ham, siger hun kun "Gud velsigne Den."

Før var ubetinget overbevidt kristen,uden mindste tvivl; det levede han på, og det var altid i hans tanker; der er næsten ikke et brev, uden at han kommer ind på fortrøstningen til Gud og hans nåde og på lykken ved at kunne ty til ham gennem bønnen og i alle forhold. Dette var hovedpræget hos ham, men desforuden havde han megen elskværdighed, venlighed og indladenhed; han var charmerende i omgang, en god og søgt selskabsmand. Han havde mange venner og satte megen pris på den måde, hvorpå man var kommet ham i møde, da

1) Skr. 5. Sept. 1867.

han kom til Aalborg. "Som jeg blev modtaget ved min Ankomst til Aalborg, er vist kun faa blevet modtaget i en fremmed By"[1]. Han gennemgår så sin væsentligste omgang, og det er naturligt, at han her begynder med de præster, han kommer i forbindelse med:

Først Stiftsprovst Glahn og hans Kone (Adelheid Glahn) mit egentlige Hjem i Aalborg, hvor jeg gaar og kommer tidlig og silde, spiser hver Søndag, naar jeg ikke er ude andetsteds, faar mine Skænd, naar jeg er mismodig, eller Stette, naar jeg trænger dertil, faar gode venlige Ord - der er jeg, kort sagt, som Søn i Huset. (Min Altergang i Søndags opsat til næste Søndag, da Glahn først den Dag har Altergang). - - - Fru Glahn --- kalder mig altid for "sin store Søn, den lille Barfod" eller "det gamle Trummedyr" eller slige andre behagelige Titulationer. Foruden mig har hun en anden stor Søn Dam (Markus Andreas - 31 Aar), der blev gift for 3 Aar siden (med en lille Kone fra Storehedding). Dam er en Slags personel Kapellan hos Glahn, holder Skole, og er vor bedste Præst, har haft den mest afgørende vækkende Indflydelse - - her i Aalborg - - - " Jeg husker ikke, at vi nogensinde har set Glahn hjemme på anden måde end gennem den gibsbyste af ham, som far og mor fik til deres bryllup af hvem ved jeg ikke, og som stod på kakkelovnen i en af stuerne hjemme, mere og mere sværtet, som årene gik, til den gik i stykker og blev smidt væk.

Far skriver videre

"Den Veninde, jeg først fik i Aalborg, var Fru Schrøder (med hendes Mand, Købmand S., engang en stor Mand, udmærkede Handelsguver, forbyggede sig, det er gaaet tilbage for dem Aar for Aar) . Hun er en sjælden Kone for alle Fattige, varmtfølende, hvem Danmarks sidste Trængselsaar har gaaet nær til Hjærte. Syv smaa Børn har

1) 17. Oktober 1866.

hun lagt til Hvile paa Kirkegaarden, hun har nu en lille Pige og en voksen, meget forflojen Søn tilbage. Hos hende har jeg fundet Hvile i mange, mange tunge Øjeblikke." - Såvidt jeg ved, gik Schrøder senere fallit, og deres store gård, der lå for enden af Urbansgade, hvor senere Jernbanegade blev brudt igennem, blev solgt med alle deres ejendele. Vi havde hjemme de to høje lamper, ganske smukke, med runde riflede kupler, som kun blev brugt ved selskaber, det store engelske ur i mahognikasse, som vi havde i spisestuen, - begge dele blev solgt til Hasselbalchs, da vi flyttede fra hospitalet efter Fars død - kedeligt nok, da det var værdifulde ting; derimod har mor foræret mig de mørkegrønne rinske vinglas, som ligeledes stammer fra det Schrøderske hus, og som er en fornem pryd else på bordet, når vi har selskab, og Anna har det gamle lotteri, med de pudsige håndmalede billeder fra det 19de århundredes begyndelse, - "en pisketbåndsjæde", "en Napoleonshat", "en smed ved sin anbolt i sin smedie" osv. med de indrammede brikker med glas for, som vi har leget med i vor barndom og benyttet ved nytårslotterierne i vor ungdom; jeg mener også at det stammer fra det Schrøderske hus.- Jeg husker, at fru Schrøder besøgte os engang i min barndom i hospitalet som en lille hvidhaaret dame med et ret skarpt ansigt - hun kom til vor daglige middag. Hun havde datteren med, men denne var vist lidt underlig,om ikke direkte sindssyg. Hun mødte i hvert fald en af vore skolekammerater - Henning Hasselbalch - i Klosterjordet, da de gik fra os, og sagde noget forvirret tøjeri til ham.. Anna har med Far besøgt Fru S (Novb. 91), hun boede i en Familie paa Nørrebro, havde sendt Bud efter Far, da hun ønskede at tale med ham. De sad til Bords med hende og adskillige andre og fik Risengrød; Anna mener, at det eneste, hun sagde var: "Jeg kan saa godt lide Risengrød." Da Far og Anna gik hjem, sagde han: "jeg ved slet ikke,

hvad det var,hun vilde tale med mig om."

Far fortsætter:

"Her er så Forchammers, ret et yndigt Par, hun from, barnlig og god, han en helstøbt Mand. Min lille Kæleunge derude (Hanni) . . . en yngre Søster er min Guddatter."

Gennem Forchammers kommer han til at kende Geheimeraadinde Hall, der besøger Forchammers - men Manden kan på grund af valgforberedelser (han stiller sig med grev Sponneck og blev valgt til landstingsmand) ikke tage sig af hende, og Fru Forchammer var på det tidspunkt ikke egnet til at bevæge sig meget, derfor bliver det far, der fører hende omkring. Han skriver (4. Oktober 1866)

"I disse Dage har jeg (gjort) et interessant Damebekendtskab i Geheimeraadinde Hall. Hun besøger Forchammer; jeg har aldrig set hende før i Forgaars Middag, men 5 Minutter efter Præsentationen sagde hun (der er højst ejendommelig naturlig - undertiden vel naturlig - og ligefrem), "Nu tager jeg min Hat, Barfod, og saa skal vi gaa ud, hvor der er noget kønt." - Naa, det var mig en Ære, og siden den Tid traver Geheimeraadinden (50 Aar) og jeg Landet rundt - igaar gik vi en Tur paa 2½Time, hun barhovedet med den runde Hat i Haanden! Idag skal vi til Sundby Bakker, hun kiler op og ned ad Bakkerne, hun vil altid til Vejrs, hvor der er Vind og frisk Luft. Det er en temmelig besynderlig Kvinde, barsk og nærgaaende, men aandsbegavet, hjertevarm med aabent Blik for Livets Skønheder, - graanet (krøllet) blaaøjet, tunghør - For at faa desbedre indprentet hendes Anskuelser eller hendes Opfattelse af en Situation faar man maaske et Dunk eller to i Brystet eller paa Skulderen eller paa Armen, - men hun morer mig meget. Igaar da vi gik sammen(med en Bondedreng, hun havde fisket op, der fulgte os hele Tiden) hun i sort Fløjels-Trøje med Skøder, bart Hoved og den runde Straahat i Haanden, samt

tror jeg Papillotter i Haaret, medens hun tillige, vel paa Grund af Tunghørighed, taler med en vis skrigende høj Stemme, faldt det mig ind et Par Gange, naar jeg traf et Par Smaakøbstadsfolk "Mon man nu ikke tror, at det er en Beriderske eller Taskenspillermadam jeg trasker Egnen rundt med." At det er Gehejmeraadinden, forhenværende Førsteministerfruen aner man ikke let. Men morsom og hjærtegod og begavet, det er hun.

- . . Fru Hall og jeg har sluttet et uopsigeligt Forbund for de første 10-12 Dage, - vi skal nu afsøge Egnen; hun vil altid bade sig i Naturen, Blæsten og Luften, og da vi begge kan muntre hverandre godt, saa kan det jo gaa meget fortræffeligt. Hver Dag spaserer vi 2-3 Timer. Hun vil endog ud i nogle Bakker, 5 Fjerdingvej herfra, men om vi virkelig skal paa en saadan længere Fodtur, anser jeg dog for usikkert, saa vil jeg da have Forplejning med. - -"

Hele episoden viser den lethed, hvormed far kom i lag med folk og hans evne til at interessere og charmere dem. Da hun er rejst siger da hos Forchammers "Nu gaar Barfod om paa Bakkerne som en enlig Stork, hvis Mage er rejst".

Forchammer blev senere rektor på Herlufsholm. Jeg husker ikke, at han har besøgt os i Aalborg, men derimod mener jeg, at far traf hum, da vi i 1888 vat i København i en sommerferie; en datter med mand tror jeg besøgte os engang i Aalborg paa rejse fra Norge. "Kaleungen" Henni er den senere så bekendte Frøken Henni Forchammer, der blev en fremtrædende Skikkelse i det mellemfolkelige arbejde foruden at hun var en kendt lærerinde i engelsk.

Far skriver videre:

"Fru Vilstrup (28) er en af de yndigste Sjæle, min Genboerske, min trofaste Veninde. . . Hun er saa personlig sand, fri for al Usandhed i sin Optræden, hun er en sand Velgerning for den Kreds,

der har hende kær. Hendes lille Valdemar er min Yndling . . ." Vilstrup var Kateket i Aalborg, men jeg mindes ikke, at vi i min Barndom har hørt eller set noget til dem.

Af andre Aalborgensere, som far nævner i sine breve til mor, er auditør Larpent, hvis søn Pierre var fars gudsøn og som voksen besøgte os i Aalborg; han havde en norsk mor og boede vist i Norge, det var ham, der da vi bad ham sige noget på dansk, sagde med den fladest mulige udtale, "Det danske Sprog er saadan et mandigt Sprog", hvilket både morede og irriterede os. Dernæst Wibroes, baade de gamle, der boede på Hasserisgården, - den gamle frue kom i halvlukket kalescheevogn kørende ind til hospitalet og talte om blomster med Søster, hun var meget haveinteresseret og dyrkede sin store have "med lidenskab" siger far (18/9 67) - og de unge cand. jur. Chr. Wibroe og hans unge, meget indtagende kone, hvor far kommer til middag og holder tale for fruen paa hendes fødselsdag. - Wibroe får far med på en spekulation med italienske statspapirer, som vil stige, når franskmændene rykker ind i Kirkestaten. Far er meget optaget deraf, - det kan give store penge og næsten uden risiko og Wibroe har tjent store penge derpå forrige år, men far trækker sig dog helt ud af foretagendet uden tab og uden gevinst, hvilket sikkert var meget heldigt. Wibroe havde bygget en stor Villa ude ved Kilden, den Konsul Rechnitzer senere havde, men kom ud for finansielle vanskeligheder, så han var nødt til at sælge og flytte ud hos forældrene i en del af Hasserisgaarden. Der boede parret i vor barndom; hvad han bestilte, ved jeg ikke, han var altid "kandidat" Wibroe. - Hun var meget sød og elskværdig og han ligeledes meget venlig, maaske lidt af et vrøvlehoved; de var meget gode imod os også efter at far var død; han gav mig vin til min studentereksamen, "det er deres mærer," sagde han, men den blev vistnok brugt til den frokost, som var festen efter min eksamen.

Far nævner også adjunkterne Dahlenborg og Ankjær, den sidste som var katedralskolens rektor i hele min skoletid, var bedste ven med Poul Kierkegaard, om hvem senere nedenfor, - dernæst brygger Valeur, hvis kone Cecilia (en landmandsdatter fra Grenaakanten), som far sætter megen pris på "vor fortræffelige veninde", der i barselseng med det 4de barn (Hans).
18. Oktober 67 skriver far - - - " gik jeg en tur med en from kristelig Officer, en Kaptajn Ømer. . . . han har det smaat, - bor saa usselt, at de maatte sende deres lille barn til det sydlige Jylland, da det sygnede hen under Luftens Usundhed i deres lille Hjem". Skulde det monstro ikke være faderen til Ole Ømer, vores herlige sommerferiekammerat fra Vosborg? omtrent jævnaldrende med Hans Valeur, og med en militær far kunde det godt passe.

Endelig har far været til Aften hos Pastor Algren, - om det er faderen til vor afholdte lærerinde i 1ste klasse i Jacobsens skole, frøken Ahlgren, ved jeg ikke - men hans søster er gift med gamle bager Ravnkilde. Algrens kone er søster til Sørensen på Staby højskole "men hun hugede mig ikke saa overvættes godt" (25/9 67) - den unge bager Ravnkilde var gift med en søster til sørensens kone - og var altså Parmos tante.

Pudsigt er det at se, at far også har været i selskab hos vinhandler Weile, hvis ældste søn Peter var min klassekammerat i Jacobsens skole; far skriver (21. oktober 1866) - "jeg kommer nu fra Selskab, hvor der ellers var ret muntert; det var et Par unge Folk (Vinhandler Weile), hvor jeg var første Gang. Konen har jeg kendt som ung Pige . . . Manden derimod har jeg skrevet en lang satirisk Artikel om i "Aalborg-Posten" i Preussertiden, da han engang gjorde Skovtur eller "Koreparti" med Preusserne; saa vilde han ikke hilse paa mig mere, men da han blev forlovet og gift med Henriette Recke,

saa tog han til Hatten igen" - - -

Der var altså også Værnemagere den gang. Vi omgikkes senere hen ikke Weiles, jeg husker Konen som en flot fejende skikkelse i en prægtfuld gulrød kjole på et latinerbal.

11-15. Oktober 1866 skriver far:

"Igaar (Søndag) havde jeg en smuk dag, en yndig lille Udflugt - det var en Slags Afskedsfest med Skoven. . Fire andre (Kateket Vilstrup, Auditør Larpont, Adjunkt Dahlenborg og Købmand Kier) samt jeg tog en Vogn og kørte 3 Mil ud til Buderupholm Skove, hvor vi saa spadserede om fra Kl. 11 til Kl. 6 - henved 4 Mil gik vi. Hvor var Skovene smukke, i det klare Sollys. - Bladene, grønne, gule, røde og brune - vi kom forbi 3-4 Smaasøer (en af dem, Madum Sø, er ikke saa lille) . der var dejlige Lyngbakker med Længdedale imellem Aaer og Engdrag, vi nød ret naturen. Hovedmaaltidet (Brød med Sardiner, Æbler som Dessert) smagte mellem Træerne - det var dejligt.

Fars egentlige Stattepunkt i Aalborg var jo imidlertid biskop P. C. Kierkegaard, som han nævner ofte i sine breve. Biskoppen var maaske i det hele noget kølig, men far stod ham dog meget nær, og han stolede på far og søgte støtte hos ham mange gange. Bispinden var syg, lå i hvert fald altid i seng og måtte have en pige alene til sin opvartning (en pige "har sat sine kræfter til ved det unaturlige usunde Liv, som de stakkels piger måtte føre, der maa pleje Bispinden i hendes Bomuldsmæke"[1]). Det er i dette år, at biskoppen får opfordring til at indtræde i grev Frijs ministerium som Kultusminister; han er bekymret, tøver med at gøre det, men staar dog til til sidst. Da han har modtaget stillingen, skriver far (29/10 67) Igaar talte jeg med Freken Knudsen (biskoppens husbestyrerinde) "det kunde jo ikke andet end glæde mig, at han næsten havde sagt, at havde han ikke mig her, saa havde han ikke taget Ministerporte-

7/11 67.

feuillen. - - "Han holder saa meget af Dem", sagde hun "og betragter Dem i Grunden halvt som en Slags Søn". Glahn konstitueres som biskop, og far skriver (6. Sept. 1867): "Jeg vil ikke.sige som andre folk siger, at jeg bliver nu Biskop i Virkeligheden - men saa meget er dog vist og sandt, uden at trænde Beskedenheden for nær, at Glahn - som er legemlig svag, aandelig langsom osv. - væsentlig maa støtte sig i de fleste Tilfælde til mig." og senere (21/11) "Glahn er nemlig en meget daarlig Forretningsmand, ubehjælpsom, magelig og . . . forfængelig. Hermed kan jo let, naar man, som jeg, har daglige Forretninger med ham, opstaa Smaakonflikter."

Biskop Kierkegaard befandt.sig selv meget ilde som minister. Far skriver (lo Novbr. 1867) "Min Biskop har det ikke godt, Stakkel! Jeg har Grund til at antage at der fra Kongens Side rejses ham Ubehageligheder og Vanskeligheder, som trætter og piner ham og som - hvis Stivsindet og Ufornuften hos Kongen (Dronningen?), maaske og- saa hos Martensen ikke lægger sig - let kan gøre, at han kommer hjem, nødes til at melde sig fra Tjenesten." og videre 12. s.M. "Biskoppen . . . . trykkes af den forgyldte Tomhed i Hofsalene. Han havde endnu ikke sidste Fredag gjort Dronningen sin Opvartning, men Kongen lod hum forstaa, at hun havde spurgt efter ham. Han har jo nu været der i 2 Maaneder. Han har sagt "Nej" til alle Taflerne og først i Fredags var han med paa Bernstorff. Den kære Mand; han skulde nu (vist igaar sagn?) tale "alvorligt" med Kongen om dennes uformuftige stædige Blindhed, som hvert Øjeblik foranlediger Ministerkriser - om Kongen er Skyld i, at Bispen maa bort, saa er det aldeles uforsvarligt i dette Øjeblik."

Biskoppens Søn Poul Kierkegaard (1842-1915) sjorde ham mange Sorger, om hum skriver Biografisk Leksikon (Carl S. Petersen) "Hfter en forkvaklet og glædesløs barndom blev K. student 1861 fra

Aalborg og cand. theol 1866. Til hans nærmeste omgang hørte Harald Høffding, A. C. Larsen, H. S. Vodskov, Troels Lund og J. P. Jacobsen. De forventninger, hans usædvanlige begavelse vakte, opfyldtes imidlertid ikke, han gav sig efterhaanden villieløst en sjæleligt og legemligt ubændig livsførelse i vold, og 1872 indlagdes han som sindssyg på Oringe. Efter et par års forløb vendte han tilbage til Aalborg, hvor han 1879-81 var stiftsbibliotekar. Foruden forskellige småbøger på vers med betragtninger, bl.a. om sig selv og sin slægt, har han leveret oversættelse af en række middelalderhistorikere. . . Med Vodskov stod han til dennes død i stadig forbindelse, og Høffding vedgår fra sine unge år at skylde ham meget.

Bedstefar på Vosborg kendte biskop Kierkegaard, - det var jo i hans hus, at far og mor traf hinanden, og Poul Kierkegaard var der på besøg i August 1866. Da far får at vide, at han ved denne lejlighed har fået interesse for møster Dorothea, bliver han meget ængstelig derfor, - han skriver(28/9 66). "Kierkegaard er i en grulig, halv dæmonisk aandelig Gæring i denne Tid. . . . Kierkegaard er et farligt Menneske, hvor han faar Lov til at udbrede sig om Kristendom, - der er han en ren Gudsfornægter; hans store Tankebegavelse gør ham dobbelt farlig-" - Senere synes han at være interesseret i Mathilde Dahlstrøm - Stiftamtmandens Datter - men da det senere af mors breve synes at fremgå, at "Dorothea alligevel har været noget optaget af Povl Kierkegaard" - skriver far - "jeg vil de være meget, meget ilde tilmode, om han nogensinde fik noget for Alvor at gøre med nogen, jeg holdt af."[1] Saa beskriver han en skandale, har har lavet på en markedsdag i en berygtet kvindes telt. Senere (4/10 67) skriver han "der ved hans Opdragelse er sket uhyre Fejlgreb og store endnu den Dag idag. Hans Fader eksperimenterede med ham som Barn, fyldte ham med Filosofi osv., pinte Barndommen ud

1) 25/9 67.

af Livet paa ham, havde ingen Tillid til ham osv. Han holdes endnu som Dreng, der ikke kan betroes Penge; det er meget, meget forkert, ingen Tillid mellem Far og Søn, selv nu i København vil Biskoppen ikke have ham hos sig, og han bor for sig selv. ..... Han har faaet et Par Timers Undervisning i en Pigeskole. Jeg tænker, han leger Tagfat med den, hvis han kan komme afsted med det."

Far fortæller også om en rejse til Norge, som Povl Kierkegaard har foretaget sammen med Ankjær. Han har ikke skiftet Skjorte i de 3 uger, han har været borte, og havde ingen toiletsager med. Ankjær måtte låne ham sin kam.

Dette er altsaa efter at Poul Kierkegaard har bestaaet sin theologiske eksamen og vel ved begyndelsen af den udsvævende periode, hvorom artiklen i biografisk leksikon taler. - Vi husker godt Povl Kierkegaard hjemmefra; han kom om aftenen og spiste vor daglige aftensmad, særlig glad, når vi havde gåsefedt på bordet, da han foretrak det for smør, men noget indtryk af ham har jeg ikke, - at han handede, når far hørte på det, er hvad en dreng kan lægge mærke til. Han boede senere med to frøkner Valentin i den villa i Grønnegade, som blev forsøgt fuderet, da denne trak sig tilbage. Jeg husker vi har været der også da biskoppen levede, og at far gik ind i hans stue og talte med ham; jeg husker også, at biskoppen gik i hospitalskirken, og at jeg så ham gå ned af trappen i gården, - jeg var bange for ham, fordi det sagdes, at han var sindssyg, - jeg har vel så været meget lille, da jeg jo dog ellers burde vide, at en sindssyg ikke altid er en vild og gal person.

Om sit arbejde med Søren Kierkegaards papirer skriver far (9. Oktober 1866) "Jeg har nu begyndt at gøre Uddrag af Søren Kierkegaards efterladte Papirer og Dagbøger (en højst interessant Samling (35 tykke Kvartbind) fuld af dette af det mægtigste Aandsliv

fyldte Menneskes dybe, dybe Sjælekval) bestemt for Offentligheden, men det vil tage lang Tid." og senere (8. Oktober 1867): . . . Jeg er begyndt paa at samle alt af hans Papirer (hvorover jeg i 1865 optog et Katalog paa omtrent 22o store tætte Kvartsider) som kan have Interesse for en biografisk Skildring af denne smerteglødende, ornevingede Sjæl, - men jeg har begyndt 4-5 Gange inden jeg kan finde den rette Plan eller afstikke min Grænse. At Biskoppen gav mig denne forunderlige Arv at sysle med, (to Konsolskabe fulde) var en Tillid og Mede, som dybt rørte mig. Og jeg har i disse Aftener tænkt en Del paa Povl Kierkegaard, naar jeg syslede med Onkel Sørens Ungdomsliv, der sikkert - hvis jeg ser ret gennem al den Smerte, denne Fortvivlelse, al denne Sjælekval, ud af hvilken hans Aands Kæmpetanker og Sjælelyn udviklede sig - har været hildet i dyb Forvildelse. Denne Slægt har - - - et forunderligt Præg af Sønderrevethed og forfærdelig Alvor, som Søren sagde og - til sin Broder (Biskoppen) engang - "Vi Brødre duer ikke til at gifte os, ti denne Slægt skal oprive sig selv." - Naar jeg i Sommer har set Povls Fortvivlelse og Livslede samtidig med, at han var tilsyneladende vel tilmode, maatte det slaa mig underligt igaar Aftes at finde en løsrevet Seddel, hvorpaa Onkelen - omtrent 22-23 Aar gl. - har skrevet: "Jeg kommer netop ud fra et Selskab, hvor jeg var Sjælen. Vittighederne strømmede ud fra min Mund, alle lo, beundrede mig - - jeg gik (Ja denne Tankestreg bør være lige saa lang som Jordbanens Radius) jeg gik hen og vilde skyde mig." - Dette Menneske har lidt, som vist kun faa Mennesker, thi han anlagde selv hele sit Liv efter Lidelsens Maalestok, saa dyb, ja saa unaturlig dyb, at man forfærdes og næsten dømmer ham derfor. Han var født med et dybt Tungsind, som Faderens Opdragelse gjorde endnu tungere - og over al denne Li-

delse (der jo havde sin Rod i kirkelig Anfægtelse) bredte hans uhyre Tankebegavelse et Spil af Vid og tilsyneladende Lethed, som henrev enhver, der droges til ham. Sin yndige Brud, hvem han elskede til det sidste (Regine Olsen, nu gift Schlegel), spillede han under sin egen forfærdelige, taarebrændende Pine, den sørgeligt grufulde Komedie med, for at hun - som paa sine Knæ tiggede ham om at beholde hans Kærlighed - skulde i sit Hjærte vende sig fra ham, da han følte (eller mente at føle) at hans Tungsind og hele Aandsretning vilde i Tiden drive hende til Fortvivlelse - han mente kun at kunne frelse hendes Livs Glæde ved at spille denne rædsomme Komedie, som ingen i hans levende Liv forstod, saa det tog sig ud, som var han Skurken, hvorfor hendes Slægt udskældte ham - mens han hjemme og i sin Dagbog græd Taarer af Ild over at skulle eller maatte selv vende hendes og hendes Slægts Kærlighed til Had. Men saaledes havde han sikkert ikke Lov til at spille Forsyn - han led derunder, ubeskriveligt, grufuldt, som maaske kun jeg ved det, og hvor han kunde det, er mig ufatteligt. . Men desværre vil jeg ikke kunne udgive alt denne Sag vedkommende, som jeg finder i hans Dagbog, thi endnu lever hun og hendes Hjem - men det hører saameget med til Forstaaelsen af denne Alvorsmands Sjælekvaler og hans næsten overmenneskelige Forfattervirksomhed, at hvis jeg skal udelade dette, mangler Billedet - som hans Dagbøger giver det - i Grunden hele Hjendommeligheden. - Hos min Biskop har dette mystiske uhyggelige, som søger at gennemkrydse Kierkegaardernes indre Liv, fortonet sig i en vis elskværdig, alvorlig Mildhed og løftet ham til en undertiden halv profetisk Højhed."

Skønt tungt i sin ordrigdom - særlig tynget af mange underlige tillægsord - viser disse udtalelser i dette brev til mor gan-

ske tydeligt, hvor optaget far var af den opgave, der var stillet ham og med hvilken kærlighed og interesse han gik til den; hvorvidt hans opfattelse af Søren Kierkegaards forhold til Regine Olsen er rigtig, har jeg ikke noget kendskab til, i hvert fald var det offentliggørelsen af optegnelser, der vedrører dette forhold, der vakte størst forargelse, da bøgerne begyndte at udkomme.

Om sit arbejde med udgivelsen af papirerne skriver far i fortalen til det første bind følgende[1]:

"Ved Nytaarstid 1865 indtraadte der en Forandring i min gjennem flere Aar til Aalborg knyttede Livsstilling, og jeg beredte mig paa at forlade Byen. Inden jeg brød op, tilbragte jeg nogle Uger i Hr Biskop Kierkegaards Hus, efter hans venlige og fristende Tilbud, sysselsat med at løse den for mig kjærkomne Opgave: at udarbejde en nogenlunde udførlig Katalog over Brødrenes efterladte Papirer. Medens dette Arbejde stod paa, skiftede mit Forhold til Biskoppen imidlertid Karakter, idet jeg overtog min nuværende Stilling som Amanuensis ved Bispekontoret m.v.; de nye og tildels ukendte Forretningsforhold, jeg her maatte sætte mig ind i, blev den væsentlige Aarsag til, at det en Tid gik noget langsomt med Katalogen.

Først Tiaarsdagen efter Søren Kierkegaards Død[2] kunde jeg fuldende og aflevere den."

Ved arbejdet med denne katalog fik far udpræget lyst til at medvirke ved offentliggørelse af papirerne; herpaa gik biskoppen ind, "og i Efteraaret 1867 erholdt jeg i dette Øjemed fri Haand til 2det bind (side X) synes det at fremgå, at biskop Kierkegaard selv ikke ønskede at have noget med papirerne at gøre. Skønt eneste over Søren Kierkegaards litterære Efterladenskaber". Af fortalen

1) l.c. Side IX.
2) altsaa 11. November 1865.

Arving efter broderen nægtede han først at modtage den, og først senere, da det ikke lykkedes at få de andre, til hvilke der skete henvendelse, til at overtage dem, modtager han den i sit værge. "Man opfordrede fra flere Sider Biskoppen til at udgive dem - han vilde helst holde sig fjern fra det Hele og indskrænkede sig efter gentagne Opfordringer slutteli til at udgive det fra S.K.s Haand fuldfærdige "Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed" (1859). Resten har liggeet urørt..." Da far begyndte på udgivelsen, lader biskoppen ham have ganske fri hænder og holder sig selv helt udenfor hele udgiverarbejdet, dets planlæggelse og udførelse i enkelthederne.

Det første bind udkom i slutningen af året 1869 på Reitzels forlag. Det blev modtaget med megen kritik, man frakendte far litterær adkomst til at forestå udgivelsen; nogle klagede over, at der var taget for meget med - andre for lidt. - Angrebene var ret hidske - såvidt det kan ses af fars svar, der fremkom i fortalen til 2det bind, der udkom i 1872, - i prof. S. Nielsen og Rud. Schmidts Tidsskrift "For Idé og Virkelighed" tales der om "en ulykkelig Stund", da han havde fået lov til at "drive sit ævssen" med Søren Kierkegaards efterladte Papirer, og om den "Sindets Raahed", hvormed Arbejdet var gjort. Af forudsætninger for at løse den opgave, han havde påtaget sig, havde far vel kun sin levende interesse for Søren Kierkegaard og hans skrifter og sin fra ungdommen af dybe religiøsitet; ellers kunde man vel ikke hos den unge exam.jur. finde eller vente at finde videnskabelig skoling; at arbejdet blev udført med største omhu og samvittighedsfuldhed, er neppe tvivl underkastet, selvom hans behandling af papirerne, som jeg senere skal komme tilbage til, ikke kan forsvares.

Når man særlig bebrejder far, at han i de udgivne papirer

har optrykt, hvad der vedrører Søren Kierkegaards ungdomskærlighed - idet Regine Olsen endnu levede i ægteskab med Schlegel - (som det ikke er hertil, at udtrykket "Sindets Ruahed" sigter) - forsvarer for det med, at han mente her at handle efter S.K.s eget Ønske, idet denne i Journalen for 1848 Side 35 skriver:

"Saasnart jeg dør (hvad jeg da stadig har ventet skulde ske snart) bliver hun naturligvis at indsætte i sine Rettigheder. I denne Forbindelse ligger alt fuldigt. Hendes Navn skal tilhøre min Forfatter Virksomhed, mindet, saalænge jeg mindes."

Herpå synes jeg dog for mit vedkommende ikke, at der kan bygges nogen videre med hensyn til ønske om offentliggørelse.

For skriver yderligere[1], at da disse "smertelige Udbrud af dyb Følelse alle løftede denne Kvinde, til hvem de henvendte sig, paa Beundringens og Udmærkelsens ypperste Højsæde, antog jeg ikke, at de nu efter saa mange Aars Forløb kunde saare nogen; jeg holdt mig tvertimod overbevist om, at de paa rette Sted maatte vække en vis stolt om end vemodblandet Glæde." Dette slog i hvert fald ikke til - Gottsched - om hvem jeg senere skal fortælle nærmere - skriver i et brev af 14. november 1850 -: "Jeg har intet Haab til, at Fru Schlegel vil samtykke i Udgivelsen af de private Papirer om "hende", fordi allerede det tidligere offentliggjorte synes at have stødt hende. Det er ej heller let for en Kvinde, hverken i det Gode eller i det onde at blive en offentlig omtalt Person". Gottsched synes ikke selv at have talt med Fru Schlegel, men har sine oplysninger fra frk. Henriette Lund - S.K.s niece - som han traf i København.

I sin bog om Søren Kierkegaards ungdom, som biskop Vald. Ammundsen udgav i 1912 kritiserer han en del af fars udtalelser - i de "notitser" om Kierkegaards liv, hans slægt og opvækst, hvor-

1) Fortalen til saml.skrifter 1844-46, Side XIII

med far indledede første bind af udgaven, - men det synes mig uden videre grund. Når f.eks. far et sted om en fortælling i S.K.s skrifter bemærker, "at den med Bestemthed siges at skulle være en Erindring fra S.K.s egen Barndom" og Ammundsen hertil udtaler, at det dog vist er tvivlsomt, "om han har ydre Vidnesbyrd herfor", så synes man med rette at kunne spørge, hvad grund Ammundsen har til denne tvivl; det vilde være naturligere - og venligere - at antage, at det, der "med Bestemthed siges" har far vel nok haft godt grundlag for at fremføre, formentlig udtalelser fra biskoppen, som han daglig omgikkes.

Når Ammundsen dernæst kalder fars benyttelse af breve, han har indsamlet fra en del af S.K.s skolekammerater, "konfus", synes dette mig helt uberettiget. Man må tænke på, hvad der var fars formål med disse "notitser" - det var ikke at give en videnskabelig dokumenteret udredning af S.K.s liv, men kun at give grundlaget for et kendskab til hans person og familieforhold til støtte for læseren af papirerne. Jeg ved slet ikke, om han følte sig berettiget til at aftrykke disse private breve til ham, som Ammundsen gør det. Ammundsen kunde overhovedet ikke have skrevet sin bog, hvis far ikke havde udarbejdet denne indledning, hvilket Ammundsen også indrømmer ved fremhævelsen af den "blivende fortjeneste"[1], som far har indlagt sig ved at indsamle disse breve fra de da endnu levende af Søren Kierkegaards skolekammerater, hvilket ellers kunne være blevet for sent. At der er sket fejl har vel næppe været til at undgå, og forundringen over, at en ukendt amanuensis i det hele beskæftiger sig med et sådant arbejde, har vel bidraget til en vågen kritik overfor resultatet, men den værste anke imod hele denne udgivervirksomhed, som kan føres tilbage til fars ukyndighed på dette

---

1) l.c. side 42.

område, er hvad der anføres i fortalen til den senere udgave af de efterladte papirer, der blev foretaget af to anerkendte videnskabsmænd P. A. Heiberg og V. Kuhr. Her udtales det[1]:

"Sagen er nemlig den, at da Manuskript-Efterladenskabet i Aaret 1875 blev afleveret i Biblioteket, havde den ældste Del af det lige indtil Aaret 1847 lidt en for dets Fuldstændighed og hele Tilstand meget skæbnesvanger Medfart. I Efteraaret 1867 erholdt H. P. Barfod "fri Haand over Soren Kierkegaards litterære Efterladenskaber for at træffe "Forberedelserne til mulige Offentliggørelser" (E.P. I.C. IX) - under stadig vexlende Ordnings- og Udgiver-Synspunkter blev, ved Beklipning, Opklæbning, Signering, Beskrivning med Bemærkninger for Satteren og meget Andet, Overstregninger og Gennemrettelser osv. den ældste Del af Manuskripterne forberedt til delvis at sendes i Trykkeriet som Manuskript for Barfods Udgave af de "Efterladte Papirer", hvoraf I og II (1843-44) udkom i Aaret 1869, III (1844-46) i 1872 og IV (1847) i 1877.

Til Forstaaelse af denne Fremgangsmaade maa det ikke overses, at paa den Tid, da Barfods Udgiverarbejde fandt Sted, var Synspunktet for Manuskripters Værdi, naar de først en Gang var blevne bragt paa Tryk, i den almindelige Bevidsthed et gansko andet end det almindeligvis er nu i vore Dage, - men Følgen er blevet, at en ret betydelig Del af de i Barfods Fortegnelse anførte Manuskriptstykker fra den ældste Tid ligeindtil 1847 mangler i Universitets-Bibliotekets Samling.[2] - Største Parten af disse manglende Sager genfindes trykt i Barfods Udgave, der altsaa her bliver Kilde for den ny Udgave; nogle enkelte Stykker findes imellem Originalmanuskripterne i Afskrift af Barfod, og kan altsaa optages i Udgaven efter disse Afskrifter; men for en Del Manuskriptstykkers Existens haves nu ikke anden Kilde end Barfods Fortegnelse, og for disse

1) l.c. side IX.
2) Hvordan man nu kan beskrive deres tilstand, som ovenfor gjort, ved jeg ikke.

Stykkers Vedkommende kan den nye Udgave derfor ikke bringe mere end Fortegnelsen giver; .....

Det er egentlig ganske pænt skrevet om en Forgænger, der ved sin arbejdsmetode har syndet groft overfor de nu rådende principper for behandlingen af sådanne efterladenskaber - i en engelsk udgave af de efterladte papirer bruges anderledes skrappe ord - men man må jo også betænke, at far sikkert aldrig havde drømt om, at der kunde være tale om pånyt at gennemgå, og udgive disse papirer, som ingen i det første tiår efter Søren Kierkegaards død havde villet beskæftige sig med.

Efter III bind, som udkom i november 1872, gik der 5 år, før det lille IV bind udkom. Derefter ophørte fars udgivervirksomhed; dette skyldes næppe den fremsatte kritik. I forordet til det næste bind (Papir fra 1848), der er udgivet af Herman Gottsched, udtaler far i så henseende[1]: "Min Gerning havde baade Fremtiden for sig og Lønnen i sig selv, der langt opvejede den Bevægelse af Modstand, som især fra Begyndelsen af rejste sig imod selve Udgivelsen og dens Principper, men navnlig da mod mig personligt. I Løbet af 1877 blev det imidlertid gjort mig klart, at jeg paa Grund af Forholdene ikke længere kunde fortsætte Udgivelsen, - og med Vemod maatte jeg saa opgive Arbejdet, der gennem en Aarrække havde været ikke blot en Hjerte- men var næsten blevet en Fressag for mig." Udtrykket "det blev gjort mig klart" synes at tyde på, at det var udefra far fik opfordring til at lade arbejdet overgå til andre; hvorledes det forholder sig, ved jeg ikke.

Dette står næppe i forbindelse med, at biskop Kierkegaard i 1875 lod papirerne overgå til universitetsbiblioteket, fra hvilket far maatte udlåne manuskriptet til IV bind.

---

1) l.c. side VI.

I sit brev til Reitzel (1 oktbr. 1877), hvori far meddeler, at han af "aldeles private Grunde, som jeg er ude af Stand til at overvinde" maa ophøre med udgivelsen, tilføjer han: "Disse Grunde ligger ikke hos mig selv og ikke hos Biskop Kierkegaard og hans Slægt", - men hvilke disse grunde, der har berørt far meget dybt og smerteligt, har været, ved jeg ikke.

Det synes herefter, at udgiverarbejdet måtte standse, men der kom hjælp fra ganske uventet side.

Ved universitetet i Tübingen havde der været en særlig interesse for Søren Kierkegaards forfattervirksomhed, og en præst i Halberstadt A. Bürthold, der havde studeret i Tübingen, lærte sig dansk for at kunne studere Kierkegaard, om hvis forfatterskab han udgav forskellige småskrifter. I foråret 1876 satte han sig i forbindelse med far som udgiveren af "de efterladte papirer" og de mødtes personligt i efteråret 1876, idet far i september 1876 rejste på sin anden og vistnok sidste udenlandsrejse til Harzen, hvor han besøgte Bürthold i Halberstadt, og det var hos ham han traf den unge gymnasielærer i Wernigerode cand. theol. & filol. Hermann Gottsched, der også var optaget af Kierkegaard og ligeledes lærte sig dansk for at kunne læse ham; han var økonomisk uafhængig, så han kunde opgive sin stilling for helt at hellige sig sine interesser.

Han besøgte far i Aalborg, vistnok sammen med sin Søster, fra hvem han under den stadige brevveksling med far altid sender hilsen; hjemkommen til Wernigerode skriver han (6. marts 1876) "Sollte ich Ihnen Handlangerdienste thun können bei Ihrer Herausgabe aus den Journalen, so stelle ich mich Ihnen zum Dienst auf monate, auf Jahre wie es sich macht". Han slutter med at bede om hurtigt svar "nachdem Sie bei Sich und mit Seiner Hochwürden dem Herren

Bischof Kierkegaard die Frage überlegt haben."

Svaret blev imidlertid ikke medarbejderskab - "Haandlangertjeneste" - men at den videre udgivelse blev betroet Gottsched.

Der findes en del breve fra ham til far, der viser stor hengivenhed og taknemmelighed fra Gottscheds side, først skrevet på tysk, senere på et til at begynde med ubehjælpsomt dansk - særlig ordstillingen volder ham vanskeligheder - men efterhånden skriver han dansk beundringsværdigt godt.

At far i disse år, da Pragfredens § 5 lige var ophævet ved aftale mellem Preussen og Østrig, ikke har kunnet undlade at omtale sin harme og sorg overfor de tyskere, som han brevvekslede med, både Bärthold og Gottsched, viser deres breve til ham. Bärthold anholder særlig en udtalelse fra far om "edsbrud" og forsvarer i det hele Preussens færd, som efter hans skøn næppe kunne være anderledes. Gottsched henholder sig nok til Bärtholds udtalelser, men skriver dog (22. januar 1850):

"Alligevel er det vort oprigtige Ønske, at deres trofaste Brødre i Slesvig måtte hjemvende til det nu tabte Faderhus". Han tilføjer: "Der skal have været Tale om, også i nogle tyske Aviser fra den Tid, i hvilken Bismarck var paa Besøg i Wien og Deres Konge i Berlin, altsaa om de danske Distrikters Opgivelse, men jeg har ikke hørt noget nøjagtigere derom. Men paa den anden Side, at Preussen kunde falde paa at annektere nordpaa, nej derom drømmer ingen i Tyskland.

Men da denne Frygt ikke er fremmed for Dem og Deres Venner, saa kan jeg vel sætte mig ind i Deres Tanker og Følelser, Deres Smerte og Vrede, Deres Frygt og Forhaabninger og af mit Hjerte paaskønne Deres Venskab for mig, Tyskeren".

Men sor heraf dels hvor bekymret far har været, dels hvor nesten fejlfrit Gottsched - som i det hele viser sig fra den smukkeste side, er kommet til at skrive dansk.

Da Gottsched - som ovenfor anført - var økonomisk uafhængig, skrives han straks ved samarbejdets påbegyndelse til far, at det pekuniære udbytte ved udgivelsen " natürlich Ihnen als dem alten Unternehmer des Herausgebes zufallen". Helt naturligt var dette vel nappe, men far - der også gjorde et stort arbejde, rådede og hjalp Gottsched på enhver måde, læste korrektur - Gottsched måtte jo selvfølgelig have en dansk korrekturlæser - har sikkert fået honoraret udbetalt; Reitzel skriver til far, at dette som tidligere var 24 kr. pr. ark, hvilket heller ikke forekommer overvældende, men bøgerne har nappe haft mange købere, og Reitzel udtaler, at han ikke spinder guld ved forretningen. Far lod sig dette honorar - helt eller delvis - udbetale i bøger fra Reitzel, og vi kan huske, hvorledes en del af fars bogsamling var mærket "(H.C. + C.F.)". Om far anvendte disse penge på denne måde, fordi han måske ikke syntes, at han havde gjort rigtigt arbejde for beløbet, ved jeg ikke, - ellers kunde man synes, at han, der da allerede havde 5 børn, nok kunde have haft anden anvendelse for beløbet.

Gottsched gjorde i Aalborg bekendtskab med mange af vore forældres omgangskreds - overlærer Nielsen, som var vores naturhistorielærer i latinskolen, talte om de rejser i Alperne han havde gjort sammen med Gottsched, og jeg mener at huske, at han engang i begyndelsen af firserne besøgte os i Aalborg og fortrode P.O. nogle tinsoldater.

Hans senere skæbne ved jeg intet om udover at han blev gift - jeg husker et fotografi af ham og konen - og formentlig endte som

professor i Basel. I det store tyske biografiske leksikon på det kongelige bibliotek findes han ikke, og et schweitzisk biografisk leksikon findes ikke på biblioteket.

Før jeg forlader "Søren Kierkegaards efterladte Papirer", vil jeg kun nævne, at den optegnelse af Søren Kierkegaard, som senere vakte så megen opsigt, ikke er optaget i de efterladte papirer. Det er fortællingen om faderen, der som lille dreng, da han vogtede får på den jyske hede og led meget ondt, sultede og var forkommen, på en høj stod op og forbandede gud - "og denne mand var ikke i stand til at glemme det, da han var 82 år gammel".... Grunden til, at denne fortælling er udeladt, er at biskop Kierkegaard, da før en dag i februar eller marts 1845 viste hem denne optegnelse, brast i gråd og sagde: -"Det er min fars Historie - og vor ned".

Den blev først offentliggjort efter biskop Kierkegaards død[1] og vakte da stor opsigt. Det var jo nok underligt, at fra dette tidspunkt alt synes at vende sig til lykke for drengen, der kom til København som hosekræmmer, og tjente sig en så betydelig formue, at han opgav sin forretning i 40 års alderen og siden levede af sine penge, men alligevel kan jeg vanskeligt forstå, at denne - den lille ikke over 11-12 år - gamle drengs handling skulde kunne tynge både hum og bugge hans sønner på denne måde, men at de alle led af tungsindets byrde, er jo også ubestrideligt. Før meddeler, at biskoppen ved den nævnte samtale fortalte hun de nærmere omstændigheder "jeg ikke her bør gengive" og disse omstændigheder er vel derfor gået i graven med far.

Jeg er herved for at tage alt om de Kierkegaardske papirer under eet kommet langt længere frem, end jeg tidsmæssigt skulde, men vil dog på dette sted anføre, hvad der står om far i Biografisk leksikon, skrevet af H. P. Rørdam (udgave 1887) og S. Nygaard (ud-

1) H.P.Barfod: Til Minde om Biskop Peter Christian Kierkegaard, Side 13. Vald. Ammundsen, Søren Kierkegaards ungdom, Side 5.

gave 1933):

"Han er født i Køge 11. Maj 1834, hvor hans Far Christian Severin B. da var Købmand, siden Toldbetjent i Rødby og Maribo. Forældrenes trange Kår og Sønnens tidlige og levende Optagethed af forskelligartede Interesser gjorde ham Vejen til en fast Stilling i Livet vanskelig. 1850-52 var han Kontorist hos Godsforvalteren på Baadesgaard Godskontor. 1854 tog han dansk juridisk Eksamen. 1855 blev han 2den Fuldmægtig hos By- og Herredsfogeden i Nyk. Sjælland. Samtidig søgte han ad forskellige Veje et dybere Livsindhold. Han syslede med Poesi, Statistik, Topografi o.l. og var desuden stærkt optaget af de religiøse Spørgsmaal, der drejede sig om de to Poler, Grundtvig og Søren Kierkegaard. Ved privat Understøttelse fik han 1860 Lejlighed til en Rejse i Tyskland og Schweitz. Indtryk fra denne nedlagde han i et med Bifald modtaget Skrift "Fra en Rejse". Efter Opfordring fra Aalborg overtog han 1861 Udgivelsen af et nyt nationalliberalt Blad "Aalborgposten", der skulde modarbejde Bernhard Hées bekendte Organ "Aalborg Stiftstidende". Her fik han mange Vanskeligheder at kæmpe med og maatte til sidst afhænde Bladet. Da han saaledes stod uden Livsgerning, tilbød Biskop Kierkegaard ham 1865 foreløbig Plads i sit Hus for at han kunde ordne Søren Kierkegaards efterladte Papirer. Dette ledede til, at han s.Aar blev Biskoppens Amanuensis og Stiftskasserer, udgav 1869-77 med stor Omhu, men under megen Modstand de 3 første Bind af S. Kierkegaards "Efterladte Papirer". 1875 blev han tillige Hospitalsforstander i Aalborg, til hvilken Gerning baade i Forhold til de gamle i Hospitalet og til den ærværdige Stiftelse han hengav sig med største Interesse. Fra 1878 optog han det som sin Opgave at tilvejebringe en kyndig Restauration af den gamle Hospitalsbygning. Foruden de nævnte Skrifter har han udgivet flere mindre Afhandlinger og Indlæg i

Dagens Spørgsmaal samt en Del spredte Digte. - Ægtede 24. Sept. 1868 Marie Katrine Tang, Datter af den bekendte Etatsraad A. F. F. Tang til Nørre Vosborg."

Jeg kan huske, at far - ikke uden en vis Stolthed - viste os denne artikel, da det pågældende hæfte af Biografisk Leksikon (1887) var udkommet.

Jeg vender herefter tilbage til fars barndomshjem for at fortælle lidt om hans søskende, indtil den tid, da jeg selv træffer dem i mit liv.

Fars eneste søster - efter at den lille sidstfødte tvilling var død - var Anna, der var født 1836. I ung alder kom hun ud at tjene, var i flere år hos Prokurator Aagaard på Sinnitse, der var en af Frederik Barfods venner; hun var visinok nærmest sypige, men 1860 kom hun i huset hos biskop Grundtvig som husbestyrerinde og blev der til hans død 1872. Hun fortalte os i vor barndom om enkedronning Caroline Amalies besøg hos Grundtvig; hvorledes hun, da hun skulde overrække Grundtvig den 7-armede guldlysestage, som der var samlet ind for at skænke ham, var i elfenbensfarvet Moiré antique af det snit, vi endnu ser på statuen i Kongens Have med Dannebrogsordenens storkommandørkors på brystet - denne guldlysestage havde fuster iøvrigt sit hyre med senere at passe på, når familien var borte, hun gemte den så i en seng, så i en anden. Efter fuster ligger et lille brev fra enkedronningen, hvori hun takker Grundtvig "på mine og mine damers vegne" for en prædiken, han har holdt. Hun kom også fra Sorgenfri med druer til Grundtvig og sagde til fuster "Barn, husk at lukke for Stilken, så holder de sig længere".

Mens fuster var i Grundtvigs hus, skete den store tragedie i hendes liv. Hun blev forlovet med en af sin bror Jens's venner - en matros som hed Otto V. Jørgens - og var meget lykkelig. Fars lyk-

ønskningsbrev var på vers - ikke meget betydeligt - og er dateret 14. juli 1866. - Eggers var med skib på togt til England i sommermaanederne, men kom hjem i oktober; han besøger fæster så ofte, han kan, selvom han kun har 1½ timestid fri, og også fredag 12. oktober er han hos hende, "og var så magelos kjærlig og lykkelig, talte om så mange Ting, og Bryllup, og om at besøge Dig til Foraaret, og vi var så glade og lykkelige", som fæster senere skriver (oktober- vistnok 17. - 1866). Der vaar også tale om, hvorledes han skulde skaffe penge, så han kunde lose til styrmandseksamen i løbet af vinteren - noget havde han sparet og og desuden "kostet sig to fæt Klæder." - men resten måtte han låne. Hans tøj stod hos farmor, og der vilde han hente det lørdag aften, hvad han også gør, men da er han meget tavs. Det er aftalen at de skal gå i kirke sammen om søndagen (14. oktober), men han kommer ikke, heller ikke næste dag, men da får fæster et brev fra ham, - et skrækkeligt brev siger hun - hvor han under selvanklager og fortvivlelse - han siger, at han har forspildt guds kærlighed og aldrig kan håbe at få nåde - erklærer, at han er rejst bort og ikke kommer igen - det må have været indholdet, brevet selv er ikke bevaret, medens alle de andre breve mellem far og fæster om denne sag findes. - Brevet havde han lørdag aften givet sin yngre bror Fritz, hos hvem han boede på Bülowsvej. - Fritz gik på landbohøjskolen - med pålæg om først at lægge det i postkassen mandag morgen og med forbud mod at følge ham, når han nu lørdag aften forlader ham.

Et langt ulykkeligt brev fra fæster til far melder om denne sørgelige begivenhed. Far modtager det 19. oktober, og det sætter ham i den højeste ophidselse. Han sender straks et langt telegram - næsten et brev, skriver han - til politiinspektør Hertz - hvis bror var gift eller forlovet med Eggers søster - om at lade Eggers efter-

søge - desuden har han planer om at sende trykte breve ud i verden, - "i tusindvis, tyvetusindvis" - der skal fordeles på alle hyrekontorer, sømandsknejper etc. om at Eggers skal sætte sig i forbindelse med faster. Men samme dag før han svartelegram fra Hertz om, at Eggers den 16 - altså om tirsdagen - var i Altona, hvorfra han formentlig er udvandret; senere (brev af 30. oktober) oplyses det, at Otto med dampskibet "Saxonia" har begivet sig til Hull for at søge Hyre paa Amerika eller Kina. Ynkkest i hele denne sag står faster. Han skriver udmærkede breve, der selvfølgelig straks standser fars vilde forehavende - som han også selv senere erklærede skyldes den første opbrusning - og i det hele ikke vil have Eggers <u>koldt</u> tilbage, hvis han ikke selv vil og frivilligt kommer, men tænker ievrigt kun på, hvor slemt han må have haft det, hvor fortvivlet han må have været, og hvor sørgeligt det er, at han ikke betroede sig til hende, så de kunde have talt ud om sagen i stedet for at rejse bort uden at sige hende farvel. Han ønsker kun, at han må blive glad igen. Han mener snarest, at det er religiøse Anfægtelser, der har bevæget ham til at rejse, "i religiøs Retning havde han mange forkerte Begreber, om Anvendelsen af Søndagen, paavirket af den engelske Kirke, læste <u>meget</u> i Bibelen, var i New York kommet meget til Bibellæsning og gudelige Forsamlinger, det var vist mere som Lov for ham, han så vist ikke klart det glade Evangelium."[1] Hvor er hun ked af, dels at han fra Altona har skrevet til en svoger - og til sin mor - men ikke til hende, dels at forlovelsen i det hele er blevet bekendt, ellers havde kun kunnet gå alene med det, og andre havde intet fået at vide. - "jeg må anse hele denne Sommer som en Drøm". Hun er desuden bedrøvet over, at andre bedømmer Otto så strengt. Efterhånden blev hun i det hele roligere; kan således i

1) Brev 19/10 66

brev af 1/11 66 udtale "at det alt er sket til mit sande bedste, og måske er jeg blevet sparet for mangen Sorg i Fremtiden." men hun skriver til ham til en adresse i New York og håber at høre fra ham; hun giver imidlertid aldrig livstegn fra sig overfor hende og gik helt ud af hendes liv, men ikke af hendes tanker. På fosters væg hang, da vi var små og hun boede i hospitalet - et billede over hendes seng, det var af farbror Jens og Otto Eggers, - når vi spurgte, hvem det var, fik vi svaret: "det er Jens og en af hans venner."

Og hvem var så denne person, der så dybt havde grebet ind i hendes liv? Af en stamtavle over familien Eggers, der findes i det kgl. Bibliotek, og er udgivet paa Tysk i 1877, altså 11 år efter hans forsvinden, fremgår, at han var 5te barn af Politimester i Schlesvig Oluf Friderich Eggers (1800-1856) og Anna Magdalene Evers (f. 1815); politimesterens far og bedstefar er begge Konferensråder, bedstefaderen blev i 1790 adlet af Kaiser Franz II, faderen, der var overpræsident i Kiel, blev ligeledes af Kaiser Franz II i 1806 gjort til Rigsfriherre; af dansk adel var de ikke. Far skriver til mor (17/10 66) - "af en Familie fra Sønderjylland og Holsten, der er Baroner, uden Skygge af Baroni. Otto Friderich var født 1843 og altså 7 år yngre end faster. Hans familie synes efter det angivne at have været af en vis formenhed; men ingen af politimesterens børn synes at have drevet det vidt, og forbindelsen mellem matrosen og Biskop Grundtvigs husjomfru kan næppe have stødt dem; der er i hvert fald et ganske overstrømmende velkomst- og lykønskningsbrev fra søsteren Julie til faster. Otto angives i stamtavlen af 1877 "Postbeamter in New York". Familien må vel have haft nogen forbindelse med ham senere. Der findes nogle breve fra ham, de

fleste stammer fra 1861, da han var 13 år, og allerede da sender faster ham sit billede. Han farer sammen med farbror Jens i flere år, til de skilles i 1863, da han en nat deserterer i Irland fra det skib, med hvilket de sejler, og derefter er han ikke sammen med Jens. Brevene giver ingen videre oplysninger om, hvordan han var. Far skriver om hans heftige og iltre blod - før han forsvinder skriver hun (17/10 66) "en stolt Karakter, en livlig Gegut . . . en forvoven, hidsig ung Fyr" - farbror Laurits skriver, at han altid har forekommet ham letsindig og karaktersvag, - men herpå kan neppe noget bygges. Fra farbror Jens, der jo har kendt ham bedst, foreligger intet brev efter hans bortrejse, men i sin bog "Da jeg var matros" omtaler han i fortællingen "Fregatskibet Holyhead" sin ven Otto; det var fra dette skib, denne deserterede, hvilket man efter beskrivelsen af forholdene om bord og af kaptainen ikke kan fortænke ham i. Farbror Jens tilføjer[1] "Her skiltes altså Otto og mine Veje. Han gjorde senere hele den amerikanske Borgerkrig med i Nordstaternes Marine og kom helskindet derfra, men forøvrigt lidt uendeligt forkvaklet." Denne krigsdeltagelse ligger altså forud for forlovelsen med faster. Jeg er tilbøjelig til at mene, at det var bedst, som det gik. Der var neppe kommet noget godt ud af det ægteskab. Måden, hvorpå han brød forholdet, viser, at han må have været meget uligevægtig.

Hvispinde Grundtvig havde været hjertelig og deltagende, mens hele denne episode stod på, lod farmor bo hos faster i denne tid og opfordrede faster til at tage fri og rejse over til far en tid, men det havde faster ikke mod på. Far havde også fortalt historien til forskellige af sine nærmeste venner, hvilket faster ikke var så glad ved. Far ventede, at stiftamtmand, kammerherre Dahlstrøm,

---

1) l.c. Side 51.

der var gift med en Ørsted, måtte få historien fra anden side, da en af familien v. Eggers i Vejle også var gift med en Ørsted, og dette var måske også en grund til, at far fortalte om sagen til fælles bekendte, og i det hele er der vel ikke så meget at sige til, at far, hvis mange gode venner i Aalborg også kendte faster, kunde have lyst til at tale med dem om den sag, der optog ham så meget, - at lade dem - således fru Vellstrup læse hendes breve, var dog måske lidt meget; faster havde i hvert fald ikke mod til at møde disse deltagende venner og rejsen blev til intet.

Faster blev i Grundtvigs hus, til han døde i 1872; derefter oprettede hun et pensionat på Frederiksberg og tog da sin mor til sig, så hun var om hende og plejede hende, da hun døde to år efter.

Om det var under denne pensionatsvirksomhed, at hun lærte finere madlavning (i den kgl. Skydebanes kantine), ved jeg ikke. Hun har i hvert fald været der og lavet ægte skildpadde til; hun fortalte, at man måtte hilde skildpadderne på halsen. Så strakte de hals, og man kunde hugge hovedet af dem - om hun selv har gjort det, ved jeg ikke. Hun lovede os til vores bryllup at ville lave suppe med kulørte boller på - i de gule var det safran, i de grønne spinat, i de røde hummerfarve, om der også kunde laves blå boller, husker jeg ikke; det blev jo aldrig til noget. 1876 opgav hun pensionatet, - det betalte sig ikke; hun lavede maden så god uden hensyn til de unge spisegæsters stærke appetit og beskedne økonomiske evner. Uffe Kirkedal var så sulten, når han satte sig til bords, at han havde tømt hele brødbakken, før faster kom ind med formaden - og flyttede over til far, og hele resten af hendes liv, indtil hun døde, er knyttet til vort hjem, og der vil vi træffe hende igen.

Den tredjeældste af børnene i mine bedsteforældres hus var Jens, født 1840; han blev først sat i apotekerlære, og der var han

- på apoteket i Maribo - da "Brylluppet i Arninge" holdtes i 1854. Han blev dog snart ked af denne beskæftigelse - han blev så fortvivlet derover, at han endog forsøgte at hænge sig - men blev så fri og fik lov til at gå til søs. Onkel Frederik skaffede ham den første hyre på et godt skib.

Om sin første begyndelse på søen og sine oplevelser der har han skrevet livligt og fornøjeligt i den bog "Da jeg var matros", der udkom på Schønbergs Forlag i 1895, og som jeg har omtalt ovenfor.

Far skriver om ham (17/10 66) "Min Broder Jens er en Perle, lille, undersætsig, men solid kristeligt troende, poetisk begavet, en djærv, prægtig Fyr, der nu i 10-11 Aar har omseilet Jordens runde Bold, færdedes mellem allehaande Folkefærd, tumlet sig i al Slags Selskab, men selv holdt sig forunderlig ren og elskelig (han foer en Tid med Alskens Udskud paa en Amerikaner) - Kina og Van Diemens Land, Sortehavet og Ostindien osv.; hele Europa over har han pløjet Vandene - det er en frisk Fyr med Vid, Lune, naar man først faar hugget Hul paa den noget indesluttede Skal."

Han sejlede som anført sammen med Otto Eggers i flere år til 1863, blev styrmand 1866 - samme år som Eggers skulde have læst til styrmandseksamen, kom 1875 til det forenede dampskibsselskab, hvor han for som styrmand til 1882, da han blev kaptain. Han forliste med Dampskibet "Arcturus", da dette blev påsejlet af en svensk Kaptain; om han havde nogen skyld i dette, ved jeg ikke; jeg mener at kunne huske udtalelser fra dåtrene om, at faderen havde været på broen hele tiden, men at svenskeren svor sig fri. I hvert fald blev han vistnok derefter sat til mindre skibe, og i 1889 fik han stillingen som forvalter på selskabets kontor i Esbjerg, derfra flyttede han i 1894 til Fur, hvor han boede i nogle år og senere til Es-

bjerg, hvor han døde i 1913.

Jeg mindes ham som en lille tyk mand med hvidt langt Fuldskæg og sort Fløjelskalot, nærmest som en Julenisse. Han blev gift i 1872 med Sofie Nielsen, datter af en skibsfører i København.

Hans yngste broder var Louritz, født 1845; han blev uddannet ved handelen og nedsatte sig i 1870 som købmand i Helsingø. Året efter giftede han sig med Marie Augusta Hanfft (1842-1907), datter af en læge i Kalundborg, hvor han havde lært handelen. Denne forretning i Helsingø gik så udmærket, kaffekanden var altid over, når bønderkonerne kom og handlede, og tante Marie havde gode gaver til at tale med dem. I 1885 havde han tjent så meget, at man mente at kunne tage til København og nedsatte sig der; pengene indskød han som stille interessent i en forretning - jeg mener, at manden hed Bartholdy, og at forretningen lå på Købmagergade, hvor jeg mener, vi søgte hen sammen med fætrene i 1888, da vi boede hos dem i hjemmet på Vesterbrogade, men i 1889 gik forretningen fallit, og han mistede vistnok derved alt, hvad han havde tjent sammen. Han blev senere ansat i magistratens 5^die afdeling og forblev der til sin død 1906.

Begge disse farbrødre og deres børn vil vi træffe senere i denne beretning.